

ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
Економічний факультет
Кафедра банківського і страхового бізнесу

Кваліфікаційна робота магістра

на тему:

**“ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВСЬКОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ
ВІЙНИ”**

Виконала:

студентка 2 курсу, групи ЕкбМ-21с
освітньої програми “Банківський бізнес
і фінансові технології”

Малець Марта Мирославівна

Керівник:

Владичин Уляна Володимирівна
доктор економічних наук, професор

Рецензент:

Львів – 2023

ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

Факультет _____ економічний _____
Кафедра _____ банківського і страхового бізнесу _____
Освітній ступінь _____ магістр _____
Галузь знань _____ 07 «Управління та адміністрування» _____
(шифр і назва)
Спеціальність _____ 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» _____
(шифр і назва)
Освітня програма _____ «Банківський бізнес і фінансові технології» _____
(шифр і назва)

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Завідувач кафедри банківського і
страхового бізнесу

“ _____ ” _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА СТУДЕНТУ

Малець Марті Мирославівні

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи Функціонування банківського бізнесу в умовах війни

керівник роботи докт.ekon.наук, проф. Владичин Уляна Володимирівна,
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затвердені Вченою радою факультету від “05” квітня 2023 року № 4

2. Строк подання студентом роботи _____

3. Вихідні дані до роботи монографії, навчальні посібники, статті з фахових періодичних видань, законодавчі та нормативно-правові акти України, статистичні дані та матеріали НБУ, ресурси мережі інтернет

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) _____

Вступ

РОЗДІЛ 1. Теоретико-методологічні засади банківського бізнесу в умовах війни

РОЗДІЛ 2. Особливості та обмеження банківського бізнесу України в умовах війни

РОЗДІЛ 3. Перспективні напрями відновлення банківського бізнесу України у післявоєнний період

Висновки

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

10 таблиць, 20 рисунків

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	<i>Проф. Владичин У.В.</i>	15.09.2023	15.09.2023
2	<i>Проф. Владичин У.В.</i>	01.10.2023	01.10.2023
3	<i>Проф. Владичин У.В.</i>	01.11.2023	01.11.2023

7. Дата видачі завдання 15.09.2023

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної (магістерської) роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Вибір теми кваліфікаційної (магістерської) роботи	вересень 2023 р.	<i>виконано</i>
2.	Затвердження завдання і складання календарного плану виконання кваліфікаційної (магістерської) роботи	вересень 2023 р.	<i>виконано</i>
3.	Написання першого (теоретичного) розділу роботи	вересень 2023 р.	<i>виконано</i>
4.	Подання керівнику першого розділу роботи на перевірку	01 жовтня 2023 р.	<i>виконано</i>
5.	Збирання матеріалу для написання другого розділу роботи	жовтень 2023 р.	<i>виконано</i>
6.	Написання другого розділу	жовтень 2023 р.	<i>виконано</i>
7.	Подання керівнику другого розділу роботи на перевірку	жовтень 2023 р.	<i>виконано</i>
8.	Розробка пропозицій і рекомендацій для написання третього розділу	1-2 листопада 2023 р.	<i>виконано</i>
9.	Написання третього розділу роботи	листопад 2023 р.	<i>виконано</i>
10.	Подання керівнику третього розділу роботи на перевірку	листопад 2023 р.	<i>виконано</i>
11.	Написання вступу і загальних висновків та пропозицій до кваліфікаційної (магістерської) роботи	листопад 2023 р.	<i>виконано</i>
12.	Оформлення кваліфікаційної (магістерської) роботи	12-13 листопада 2023 р.	<i>виконано</i>
13.	Подання кваліфікаційної (магістерської) роботи керівнику на рецензування	14 листопада 2023 р.	<i>виконано</i>
14.	Рецензування кваліфікаційної (магістерської) роботи	20 листопада 2023 р.	<i>виконано</i>
15.	Попередній захист	1 грудня 2023 р.	<i>виконано</i>
16.	Зовнішнє рецензування кваліфікаційної (магістерської) роботи	3-4 грудня 2023 р.	<i>виконано</i>
17.	Подання роботи в ЕК (на кафедру)	5 грудня 2023 р.	<i>виконано</i>
18.	Захист роботи в ЕК	20 грудня 2023 р.	

Студент

(підпис)

Малець М.М.

(прізвище та ініціали)

Керівник роботи

(підпис)

Владичин У.В.

(прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Малець М. М. Функціонування банківського бізнесу в умовах війни. – Рукопис.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня “Магістр” за освітньою програмою “Банківський бізнес і фінансові технології”. – Львівський національний університет імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України. – Львів, 2023.

Проаналізовано характеристику основних показників та регуляторної політики НБУ щодо діяльності банків в умовах воєнного стану. Досліджено проблеми та перешкоди діяльності банків в умовах війни та напрями роботи НБУ на майбутні роки. Надано рекомендації щодо розвитку роботи банків в умовах війни.

Ключові слова: банк, ліквідність банку, банківська система, діяльність банків в умовах війни.

ANNOTATION

Malets M. M. The functioning of the banking business in the conditions of war – Manuscript.

A Qualification Paper Aimed at Obtaining an Educational Degree of “Master”, Educational Program "Bank Business and Financial Technologies". – Ivan Franko National University of Lviv, Ministry of Education and Science of Ukraine. – Lviv, 2023.

The characteristics of the main indicators and regulatory policy of the NBU regarding the activities of banks under martial law were analyzed. The problems and obstacles to the operation of banks in the conditions of war and the directions of the NBU's work for the coming years were studied. Recommendations are given on the development of banks' work in wartime conditions.

Key words: bank, bank liquidity, banking system, bank activity in wartime

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ БАНКІВСЬКОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	9
1.1. Сутність та методологічний інструментарій дослідження банківського бізнесу.....	9
1.2. Структура та функції банківської системи у довоєнний період....	15
1.3. Чинники впливу на діяльність банків в умовах війни.....	19
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ТА ОБМЕЖЕННЯ БАНКІВСЬКОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	25
2.1. Характеристика основних показників діяльності банків України під впливом війни.....	25
2.2. Аналіз регуляторної політики НБУ щодо діяльності банків в умовах воєнного стану.....	35
2.3. Проблеми та перешкоди у діяльності банків в умовах війни в Україні.....	42
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ ВІДНОВЛЕННЯ БАНКІВСЬКОГО БІЗНЕСУ УКРАЇНИ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД.....	46
3.1. Напрямки роботи НБУ для зміцнення банківської системи України на майбутні роки.....	46
3.2. Стратегії розвитку та цілі роботи банків України у післявоєнний період.....	49
ВИСНОВКИ.....	54
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	56

ВСТУП

Функціонування банківського бізнесу в умовах війни ми можемо охарактеризувати як швидке та оперативне підлаштування банківського бізнесу до функціонування в умовах воєнного стану. Банківська система зазнає потрясінь та функціонує в режимі стресу і невизначеності. При цьому банки мають продовжувати свою діяльність, виконувати всі свої зобов'язання та дотримуватися нормативів.

Тема магістерської роботи не розкрита в економічній науці, тому ми можемо охарактеризувати, що робота банківської системи під час війни є надзвичайно важливою, адже саме банки забезпечують платежі як і фізичних осіб, так і юридичних осіб.

Проблемами банківського бізнесу досліджували такі вчені як І. А. Безклубий, О. В. Дзюблюк, А. М. Мороз, Н. Г. Нагайчук, Ю. І. Онищенко, праці яких використано у даній магістерській роботі. Для написання магістерської роботи використано також аналітичні та статистичні дані Національного банку України, дані з сайту Міністерства фінансів України, дані банківської звітності та інформаційні ресурси всесвітньої мережі Інтернет.

Метою магістерської роботи є визначення основних особливостей та обмежень діяльності банківського бізнесу в умовах війни та надання рекомендацій подальшого розвитку банківського бізнесу в Україні.

Поставлена мета зумовлює необхідність визначення таких головних завдань:

- вивчити структуру та функції банківської системи;
- розкрити чинники, які впливають на діяльність банків в умовах війни;
- проаналізувати регуляторну політику Національного банку України під час війни та напрямки її роботи в майбутньому;
- розглянути перешкоди та проблеми, з якими стикнувся банківський бізнес в умовах війни;
- проаналізувати сучасний стан банківського бізнесу в Україні та

розробити рекомендації щодо його розвитку та визначити цілі роботи на майбутні роки.

Об'єктом дослідження є банківський бізнес в умовах війни.

Предметом дослідження є особливості та закономірності управління банківським бізнесом в умовах воєнного стану в Україні.

У роботі використано сукупність різних методів наукового пізнання. Зокрема, системний та історичний дозволили розкрити понятійно-категоріальний апарат досліджуваної проблеми, аналізу та синтезу надали можливість вивчити сучасний стан розвитку вітчизняного банківського бізнесу, а метод порівняння – виявити зміни та відхилення у роботі банківських установ у довоєнний період та в умовах повномасштабної війни в Україні. Графічний та табличний методи сприяли найбільш зручному представленню статистичних даних.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у наступному:

- сформульовано власне бачення поняття «банківський бізнес в умовах війни» як діяльність банків та можливість безперервного проведення банківських операцій з клієнтами у режимі стресу та невизначеності, а також швидке реагування та оперативне підлаштування банківського бізнесу до функціонування в умовах воєнного стану задля забезпечення стабільності банківської системи та економіки країни. Це дає змогу створювати умови для нормального функціонування банківництва та розробляти основні напрямки управління банківським бізнесом у цих умовах;

- систематизовано чинники, які впливають на банківський бізнес в умовах війни, здійснено їхній поділ на зовнішні та внутрішні, а також подано їхню характеристику. Це дало змогу більш ґрунтовно вивчити стан вітчизняного банківського бізнесу в сучасних умовах та подати рекомендації щодо його подальшого функціонування;

- розкрито основні кроки регуляторної політики НБУ в умовах воєнного стану, що дозволило зрозуміти напрями діяльності центрального банку для забезпечення стабільності банківської системи України;

- набули подальшого розвитку проблеми та перешкоди, з якими стикнулися банки в умовах війни, це дозволило сформулювати напрями роботи банківського бізнесу у післявоєнний період і відновлення економіки України та подати рекомендації щодо мінімізації ризиків для забезпечення стабільного функціонування банків.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. У першому розділі подано сутність та методологічний інструментарій дослідження банківського бізнесу, також досліджено структуру та функції банківської системи у довоєнний період та чинники впливу на неї.

Другий розділ розкриває особливості та обмеження банківського бізнесу в Україні в умовах війни, здійснено аналіз регуляторної політики НБУ та описано проблеми, з якими зіштовхнувся банківський бізнес.

У третьому розділі подано стратегії розвитку та цілі роботи банків України у післявоєнний період та стратегії Національного банку України щодо банківського бізнесу.

Загальний обсяг магістерської роботи становить 59 сторінок, з яких основний зміст викладено на 45 сторінках. Робота містить 10 таблиць, 20 рисунків. Список використаних джерел налічує 40 найменувань на 4 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ БАНКІВСЬКОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ

1.1. Сутність та методологічний інструментарій дослідження банківського бізнесу

Банківський бізнес на сьогодні є динамічною діяльністю, де використовуються всі новітні технології, в тому числі й міжнародних фінансових операцій. Надійний та ефективний банківський бізнес належить до основних чинників розвитку економіки, оскільки забезпечує спрямування ресурсів для їхнього найбільш продуктивного використання і ефективного розподілу. Розвинутий банківський бізнес надає можливість економічному зростанню країни.

У першому розділі роботи розглянемо такі поняття як: «банківська діяльність», «банківська система», «банківська діяльність в умовах війни». Також розглянемо методи дослідження, які використовуються в банківському бізнесі. Розглянемо визначення основних вчених, які зробили вагомий внесок в розвиток досліджень банківського бізнесу.

Розпочнемо з основного визначення – «банківська система». Банківська система є одним із важливих механізмів економічної системи будь-якої країни, яка забезпечує безперервний процес виробництва, обміну та споживання суспільного продукту. Банківська система, яка належним чином виконує свої функції без загрози втрати фінансової стабільності, є найважливішим елементом економічного зростання в будь-якій країні.

«Банківська система — сукупність різних видів національних банків і кредитних установ, що діють у рамках загального грошово-кредитного механізму. Включає Центральний банк, мережу комерційних банків і інших кредитно-розрахункових центрів. Центральний банк проводить державну емісійну і валютну політику, і є ядром резервної системи банківських операцій» [4].

Також розглянемо визначення банківської системи такими вченими як: А. М. Мороз, Ю. І. Онищенко та О. В. Дзюблюк.

А. М. Мороз надає таке визначення банківській системі: «Банківська система – це сукупність різних видів банків та банківських установ у їх взаємозв'язку, складова частина кредитної системи» [23, с. 204].

Ю. І. Онищенко надає таке визначення банківській системі: «Банківська система – це сукупність банківських установ, специфіка взаємодії між якими створює самостійну економічну структуру(рівні) з метою забезпечення та регулювання процесів формування і використання фінансових ресурсів, необхідних для потреб розвитку економіки з максимально можливим ступенем раціональності, оптимальності та ефективності» [30].

О. В. Дзюблюк надає таке визначення банківській системі: «Банківська система – це сукупність усіх банків країни, які взаємодіють між собою, підпорядковуючись установленим нормам і правилам ведення банківської справи з метою забезпечення можливостей для ефективного грошово-кредитного регулювання економіки, кредитно-розрахункового обслуговування господарського обороту, а також стабільної діяльності банківських установ» [28, с. 148].

В економічній науці немає єдиного визначення терміну банківський бізнес, але часто в працях науковців переплітаються поняття «банківський бізнес» та «банківська діяльність».

Перше розглянемо поняття «банківська діяльність». Зробивши аналіз різної літератури ми можемо дійти висновку про те, що науковці неоднозначно тлумачать термін «банківська діяльність». Деякі розглядають цей термін як сукупність правових дій, інші – як особливий вид господарської діяльності. Розглянемо деякі з них.

Банківська діяльність – це сукупність посередницьких функцій та відповідальності, які банки виконують як основу своєї економічної діяльності [3].

Професор І. А. Безклубий надає таке визначення банківській діяльності –

«це систематична підприємницька діяльність, здійснення якої передбачає вчинення банківських правочинів та операцій» [2, с. 486].

Н. Г. Нагайчук говорить, що банківська діяльність – «це особливий вид систематичної господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню, здійснюється спеціальними суб'єктами (банками) шляхом проведення банківських операцій і надання банківських послуг із метою одержання прибутку і спрямована на функціонування та розвиток банківської системи й реалізацію грошово-кредитної політики держави» [25, с. 98].

Часто поняття «банківська діяльність» характеризують за допомогою іншого поняття – «ринок банківських послуг», яке за змістом характеризує більш загальне поняття «ринок фінансових послуг». Взагалі, ринок банківських послуг – це сфера підприємницької діяльності з приводу грошових відносин, об'єктом яких є послуги, що надаються банками фізичним та юридичним особам. Саме на ринку банківських послуг здійснюється відповідна професійна діяльність банківських установ.

Переходимо до основного поняття, яке ми розглянемо в даній магістерській роботі – «банківський бізнес».

Банківський бізнес – це економічна система, яка об'єднує економічні відносини між фізичними й юридичними особами, які виникають під час здійснення банківської діяльності, з метою отримання економічної вигоди [9].

Наступне визначення банківського бізнесу звучить так: банківський бізнес – це економічна категорія, що об'єднує сукупність економічних відносин між фізичними й юридичними особами, які виникають під час провадження банківської діяльності з метою отримання прямими зацікавленими сторонами економічної вигоди з врахуванням інтересів групи опосередкованих учасників [9].

На сьогодні в літературі поширеною характеристикою банківського бізнесу є його вартість, як грошовий вираз його цінності та показник ефективності.

Банківський бізнес функціонує на загально прийнятих нормах поведінки

учасників банківських відносин та за критерієм законності, яка відображаються у ключових принципах банківської діяльності. Діяльність банківського бізнесу як і у звичайних умовах, так і в умовах війни, має ґрунтуватися на принципах права.

На сьогодні не має чіткого визначення поняттю «банківський бізнес в умовах війни», але ми можемо охарактеризувати дане поняття як діяльність банків та можливість безперебійного проведення банківських операцій з клієнтами у режимі стресу та невизначеності, а також швидке реагування та оперативне підлаштування банківського бізнесу до функціонування в умовах воєнного стану задля забезпечення стабільності банківської системи та економіки країни.

У часи війни будь-яка банківська система зазнає потрясінь та функціонує в режимі стресу і невизначеності. При цьому банки мають продовжувати свою діяльність, виконувати всі свої зобов'язання та дотримуватися нормативів.

Можемо прийти до висновку, що робота банківської системи під час війни є надзвичайно важливою, адже саме банки забезпечують платежі як і фізичних осіб, так і юридичних осіб. Так як і в мирний час, діяльність банківської системи під час війни має здійснювати свою роботу на основі економічної самостійності, незалежності, відповідальності за своїми зобов'язаннями, легальності банківських операцій, дотримання законодавства, а також виконання покладених на себе зобов'язань перед клієнтами. Однак найважливішим принципом діяльності банківської системи в умовах війни є збереження довіри громадян. Завдяки довірі громадян, своїх клієнтів, банкам вдається забезпечити безперервність надання послуг навіть попри проблеми, з якими зіткнулась банківський бізнес під час війни

Після розгляду основних визначень можемо розглянути об'єкти дослідження діяльності банків. Основними об'єктами аналізу дослідження банків можна виділити:

- якість активів банків;
- формування капіталу та структура банку;

- показники прибутковості;
- показники ліквідності;
- показники зростання банку.

Також, ми б хотіли виділити основні чинники, які потрібно враховувати при здійсненні дослідження діяльності банку, а саме:

- комплексний науковий підхід;
- економічна, політична та соціальна політика країни в якій заходиться банк:

- достовірна база даних, згідно якої ми аналізуємо;
- новітні розробки, які використовують при здійсненні аналізу.

При здійсненні дослідження банківського бізнесу використовують такі методи наукового пізнання, які наведені на рисунку 1.1.

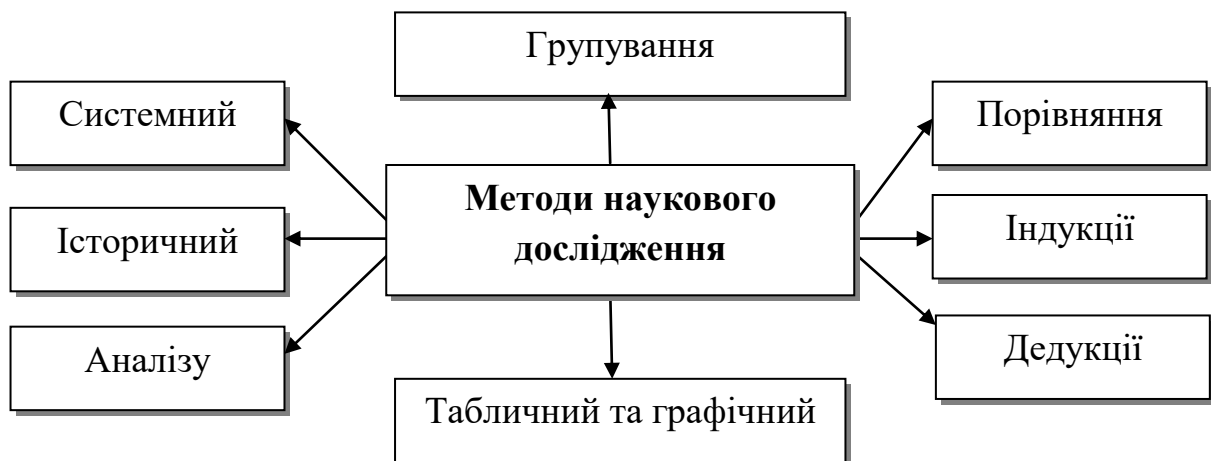

Рис.1.1. Методи наукового дослідження

Розглянемо кожен з цих методів детально. Розпочнемо з метода індукції та дедукції. Метод індукції та дедукції – це здійснення аналізу фактів та аналізу понять, цей метод ми будемо використовувати в даній дипломній роботі, оскільки маючи окремі факти ми зможемо зробити загальний факт, до прикладу про вислови різних банків про майбутній розвиток банківського бізнесу в умовах війни.

Наступний метод – це метод аналізу. Метод аналізу можемо

охарактеризувати як процес розкладання об'єкта на окремі складові частини, Даний метод допоможе нам, до прикладу, у другому розділі зробити аналіз постанов НБУ та визначити ефективність та доцільність їхнього запровадження.

Метод порівняння ми будемо часто використовувати в даній дипломній роботі, оскільки будемо робити порівняння основних показників діяльності банків, даний метод допомагає нам зіставити об'єкти дослідження чи процеси і дійти до їхньої подібності чи відмінності.

Табличний та графічний методи використовуємо для того, щоб ми зручніше сприймали надану інформацію, змогли швидше зробити висновки. Даний метод систематизує дані у вигляді графіків, рисунків, таблиць. Даний метод використаний буде для відображення рейтингів банків, банківських показників та іншого.

Метод групування будемо використовуватися для систематизування даних у таблиці та графіки, таких як рейтинг стійкості банків, рейтинг надійності та інших. За допомогою рисунків та діаграм, ми зможемо дослідити, які банки більше постраждали від ракетних обстрілів, кібератаки тощо.

Історичний метод допоміг нам дослідити основні банківські поняття, також за допомогою цього методу ми зможемо дослідити стратегії розвитку та цілі роботи банківського бізнесу в умовах війни.

Останній метод, який ми розглянемо, це системний метод, даний метод нам допоможе дослідити структуру та функції банківської системи, виділити важливі аспекти.

При здійсненні дослідження діяльності банківської системи певної країни, важливо зробити аналіз капіталів банків, аналіз зобов'язань банків, загальний аналіз активів банків, аналіз кредитних операцій банків, аналіз валютних операцій, аналіз доходів та витрат, аналіз ліквідності, аналіз фінансового стану.

Отже, банківський бізнес не має єдиного терміну, але кожен з науковців, чий праці ми використали, вважає що банківський бізнес є надважливим механізмом держави. Банківський бізнес в умовах війни розуміємо, що

діяльність банків у цей період є надзвичайно складною та стесовою. Але не зважаючи на це банківські установи продовжують виконувати свою діяльність та всі свої зобов'язання.

1.2. Структура та функції банківської системи у довоєнний період

Банківська система є складним, відносно автономним, законодавчо визначеним, структурно організованим, саморегульованим господарським організмом. Насамперед розглянемо визначення «банківська система».

Банківська система — сукупність різних видів національних банків і кредитних установ, що діють в рамках загального грошово-кредитного механізму. Включає центральний банк, мережу комерційних банків і інших кредитно-розрахункових центрів. Центральний банк проводить державну емісійну і валютну політику, і є ядром резервної системи банківських операцій [5].

У сучасному світі існує два види структури банківської системи. Перший та найпоширеніший ринкова банківська система, таку банківську систему використовують в європейських країнах, у тому числі Україні, в США та інших. Друга система – це адміністративно-командна банківська система, таку банківську систему використовує Китайська Народна Республіка.

Розглянемо першу та найпоширенішу структура банківської системи – дворівнева банківська система.

Дворівнева система є найпоширенішою банківською системою, яка використовується у більшості розвинутих країн, у тому числі в Україні. Основним емісійним банком є центральний банк, який відповідає за вирішення макроекономічних завдань у грошово-кредитній сфері. Решта банків, такі як приватні, комерційні та інші є юридично й економічно відокремлені, здійснюють весь комплекс банківських операцій і створені на акціонерній основі [6]. Вона складається з :

- Національного (центрального) банку, як конституційного органу;

- державних банків;
- спеціалізованих банків;
- універсальних банків;
- філій та представництв іноземних банків.

Центральний банк — організація, переважно державний орган, який регулює діяльність банків у країні, проводить монетарну та валютно-курсову політику держави.

Центральний банк може виконувати такі функції, як:

- здійснення банківського регулювання та нагляду;
- формування та виконання політики держави;
- регулювання грошової маси, що передбачає також монопольне право емісії грошей;
- формування та виконання валютно-курсової політики;
- управління золото-валютними резервами країни;
- ведення рахунків для здійснення міжбанківських розрахунків.

Державний банк – це банк, де 100% статутного капіталу належать державі.

Спеціалізовані банки — це банки, окрім ощадного банку, які здійснюють один або кілька видів банківських операцій.

Універсальні банки — це кредитно-фінансові установи, що здійснюють всі основні види банківських операцій.

Наступним розглянемо другий вид структури банківської системи, а саме – адміністративно-командна банківська система.

Ця система абсолютно відрізняється від ринкової банківської системи. Така система є однорівневою, тобто існує лише центральний банк, він підпорядкований уряду. Спеціалізовані банки підпорядковуються центральному банку можна сказати, що є його філіями, вони створені для касового обслуговування та обслуговування певних сфер економічної діяльності країни.

Банківська система забезпечує діяльність грошового ринку та економіки країни. Впливає на діяльність усіх економічних процесів у суспільстві.

Фінансовий стан банківської системи впливає на економічну безпеку держави та на її суверенітет.

У світі банківську систему поділяють на:

- централізовану;
- децентралізовану;
- вільну.

У централізованій банківській системі один-єдиний банк має цілковиту або часткову можливість на здійснення емісії, а також має можливість здійснювати регулювальну функцію центру.

Децентралізована банківська система передбачає поділ функції центру між кількома банками (таку банківську систему використовує США, де банківську систему очолюють 12 банків).

Вільна банківська системи передбачає, що банки здійснюють свою діяльність на комерційних засадах з метою одержання прибутку в умовах вільної конкуренції.

Тепер розглянемо основні функції банківської системи. Вони наведені на рисунку 1.2.

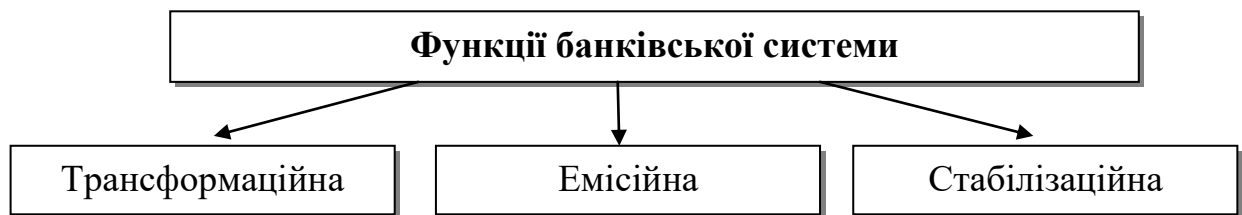

Рис. 1.2. Функції банківської системи

Основною функцією вважають стабілізаційну функцію, вона забезпечує стабільність банківської діяльності та грошового ринку. Вона є основною функцією центрального банку держави, передбачає забезпечення стабільності національної грошової одиниці, тим паче в умовах війни.

Трансформаційна функція передбачає, що банки мають можливість трансформувати строки та величину грошових коштів.

Емісійна функція передбачає створення платіжних засобів та регулювання грошової маси передбачає випуск платіжних інструментів, у даній функції приймає участь уся банківська система.

Також хочемо зазначити, що в банківській системі можна виділити загальні та специфічні риси, які характеризують її та відображають роботу банківської системи. Загальні риси наведені на рисунку 1.3.

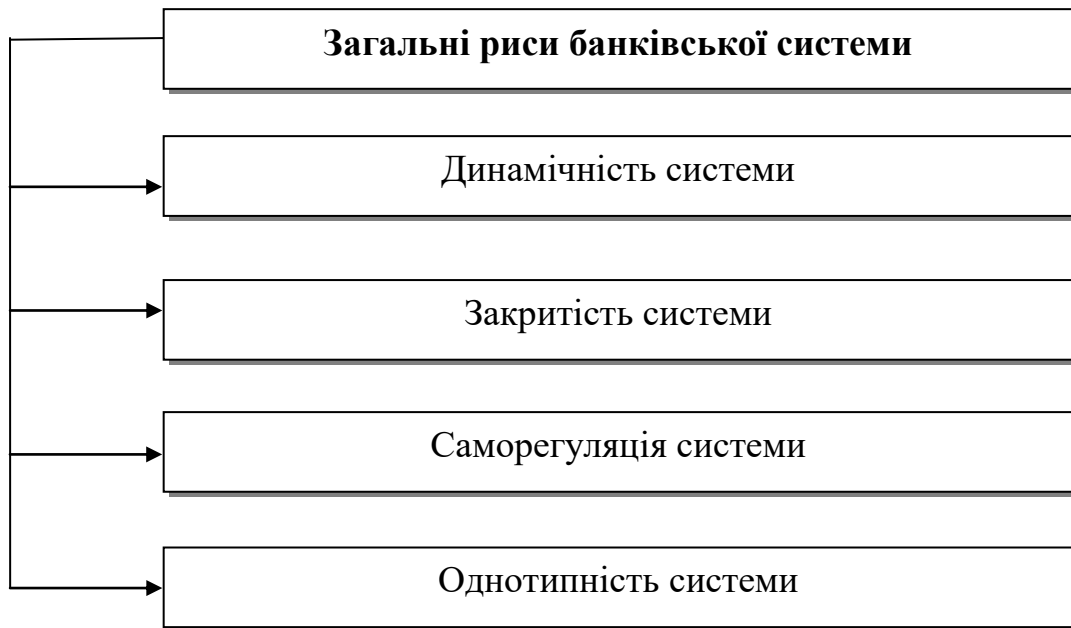

Рис. 1.3. Загальні риси банківської системи

Динамічність системи. Банківська система завжди розвивається, вдосконалюється, змінює методи та підходи, розширює спектр послуг, які надає, діджиталізується.

Закритість системи. Банківська система є системою закритого типу, тому що здійснює суто банківські операції. Переважно більша інформація банківської системи є закритою, конфіденційною.

Саморегуляція системи. Банківська система здатна змінюватися, наприклад, у разі банкрутства якогось з банків, інший банк займає його нішу. Якщо змінюється економічна ситуація в країні, то банки швидко підлаштовуються та вводять нововведення.

Однотипна система. Банківська система підпорядковується однаковою цілю, наприклад, отриманням прибутку.

Специфічними рисами банківської системи є поділ системи на дворівневу та однорівневу. Дані структури ми раніше вже розглянули.

Отже, ми розглянули структуру та функції банківської системи у довоєнний період та можемо зробити наступні висновки – банківська система є надважливою для існування економіки держави, вона забезпечує діяльність грошового ринку та впливає на усі процеси у суспільстві. Також ми дізналися що в світі виділяють два види структури банківської системи. Найпопулярнішим видом є дворівнева структура. Виділяють три основні функції банківської системи.

1.3. Чинники впливу на діяльність банків в умовах війни

На діяльність банків в умовах війни впливають різноманітні чинники. Нажаль, наша країна у 2022 році на власному досвіді переживає такий складний період, як діяльність банківського бізнесу в умовах війни.

Хочу зазначити, що банківський бізнес заздалегідь готує плани роботи у випадку настання війни. Як бачимо, на прикладі України, банківський бізнес надзвичайно стійко прийняв даний виклик, навіть у таких умовах банки продовжують функціонувати, своєчасно виконувати свої зобов'язання з обслуговування юридичних і фізичних осіб, кредитують, надають послуги на всій території України, навіть у містах активних бойових дій.

Насамперед основним чинником у діяльності банків є – ліквідність банківської системи та ліквідність банку. В умовах війни даний чинник є надважливим. Розглянемо визначення даних термінів.

Ліквідність банківської системи – це можливість забезпечити своєчасне виконання всіх боргових зобов'язань перед вкладниками, кредиторами і засновниками банківських установ, можливість залучати в повному обсязі

вільні кошти юридичних і фізичних осіб та надавати кредити й інвестувати в розвиток економіки країни [20].

Ліквідність банку – це можливість забезпечувати своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань, завдяки збалансованості між строками та сумами погашення розміщених активів і строками та сумами виконання зобов'язань, а також строками та сумами інших джерел і напрямів використання коштів [21].

Ліквідність банку залежить від багатьох чинників, які ми можемо поділити на дві основні групи, які наведені на рис. 1.4.

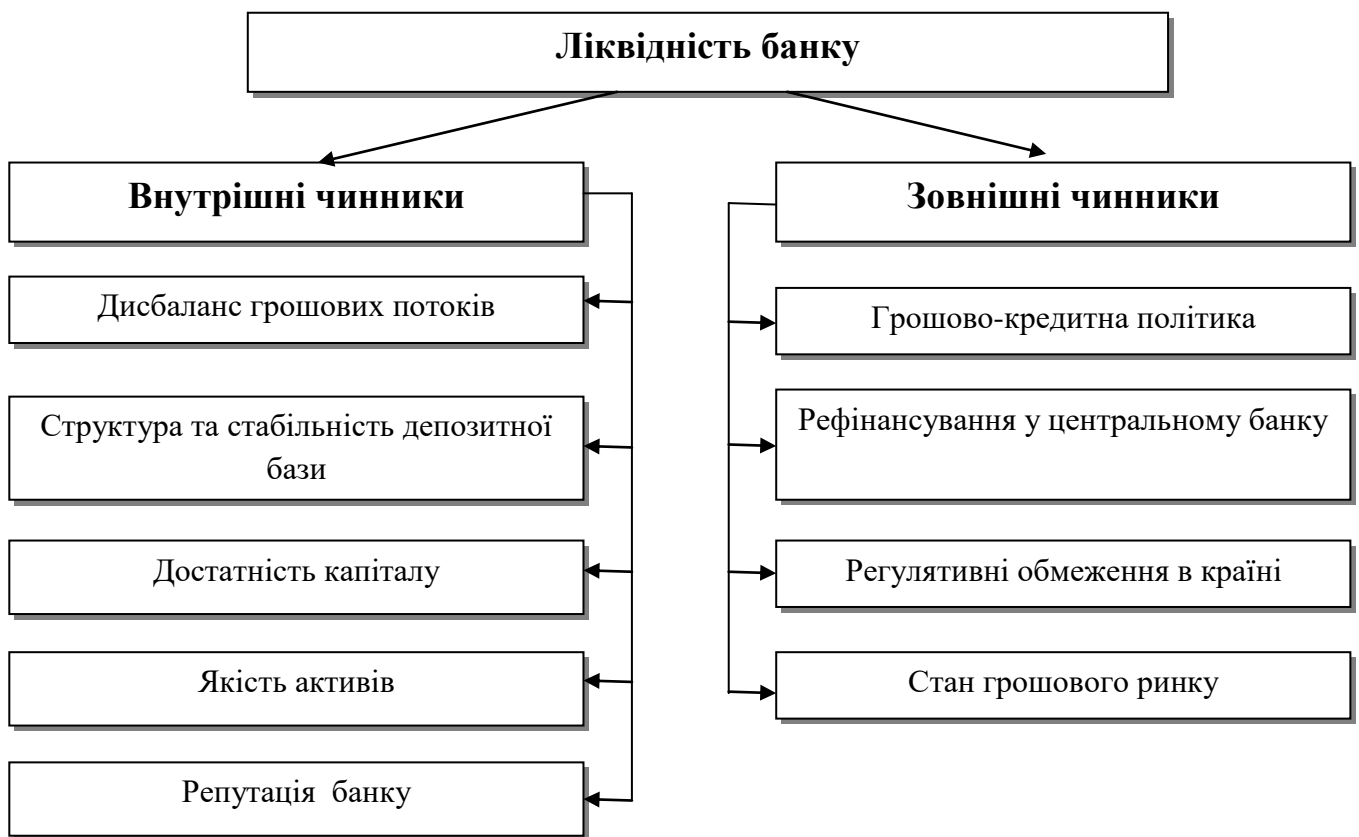

Рис. 1.4. Чинники впливу на банківську ліквідність

До зовнішніх чинників належать чинники загальноекономічного характеру, виділяємо чотири основних чинники (див. рис. 1.4).

Першим розглянемо грошово-кредитну політику – це політика держави, через яку уповноважена державою інституція контролює обсяг пропозиції грошей з метою встановлення цінової стабільності, сприяння економічному зростанню, дотриманню рівня безробіття населення на низькому рівні [14]. Цей

чинник впливає на ліквідність банку як залучення коштів населення до банківської системи, стимулює використання кредитних ресурсів.

Рефінансування у центральному банку ми розуміємо як можливість комерційних банків запозичити в центрального банку додатковими резервами на кредитній основі, задля підтримки своєї ліквідності.

Регулятивні обмеження в країні також впливають на ліквідність, оскільки під час війни країни та центральні банки запроваджують різні обмеження до яких банкам потрібно пристосовуватися, при тому зберегти свою ліквідність.

Ліквідність банку постійно змінюється під впливом попиту і пропозиції стану грошового ринку країни, до прикладу зміна процентної ставки на грошовому ринку може призвести до зняття ліквідних коштів із банку.

Внутрішні чинники впливу на ліквідність банківської системи поділяємо ще на 5 чинників. Дисбаланс грошових потоків може викликати невідповідністю структури вимог та зобов'язань банку і тому впливає на ліквідність банку.

Достатність капіталу є одним із головних завдань банку, що дає можливість стабільності та ліквідності банку.

Репутація банку дуже впливає на ліквідність банку, оскільки якщо в банку страждає репутація вкладники починають знімати кошти і не завжди банки можуть виконати свої зобов'язання перед вкладниками.

Структура та стабільність депозитної бази також є важливим чинником для ліквідності банку, оскільки покращити ліквідності можна через збільшення питомої ваги строкових депозитів та залучення великої кількості невеликих клієнтів, за рахунками яких не буває великої амплітуди коливань по залишках.

Якість активів впливає на ліквідність банку, оскільки чим краща структура та якість активів тим ліквіднішим є банк.

Тепер розглянемо основні чинники, які впливають на банківський бізнес в умовах війни.

Можна виділити також дві основні групи чинників: зовнішні та внутрішні. Дані чинники ще можна поділити на категорії. Розглянемо перше

зовнішні чинники впливу. Поділ зовнішніх чинників впливу на банківський бізнес наведений на рис. 1.5.

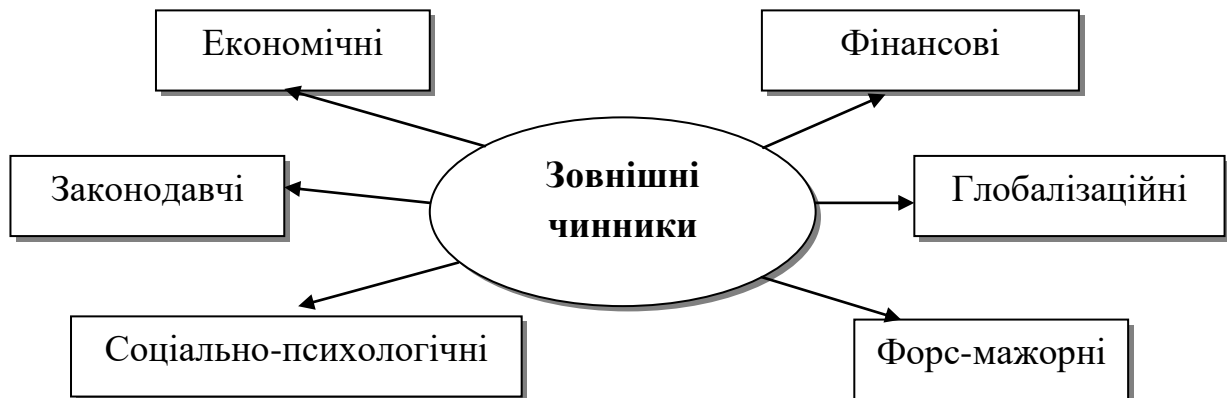

Рис. 1.5. Зовнішні чинники впливу на банківський бізнес в умовах війни

Розглянемо насамперед економічні чинники, які впливають на банки в умовах війни, цей чинник можемо виділити як основний. Рівень розвитку економіки країни впливає на стійкість банківського бізнесу в умовах війни, швидкість запровадження нововведень, розмір валового внутрішнього продукту, інвестиційний клімат, розвиток макроекономічних показників.

Наступний чинник це – фінансовий. Цей чинник впливає на грошово-кредитну політику, яка у свою чергу, до-прикладу, формує облікову ставку, яка впливає на банківський бізнес оскільки визначає відсоток, під які банки можуть отримати рефінансування, також залежить відсоток, під який банки надають кредити чи депозити клієнтам.

Глобалізаційні чинники впливають на діяльність банків також, вони включають у себе ситуацію економіки у світі та її вплив на діяльність банку в умовах війни, наявність та вплив світових криз.

Також в умовах війни виділяємо форс-мажорні чинники, їх можна поділити на природні та соціально-політичні, якраз соціально-політичні чинники напряду впливають на діяльність банків в умовах війни. Також до форс-мажорних обставин ми можемо додати війну, а війна надзвичайно сильно

впливає на діяльність банківського бізнесу, оскільки під час війни банки змінюють свою політику діяльності, методи роботи.

Законодавчі чинники впливають на діяльність банків насамперед, так як країна знаходить в умовах війни, законодавча система починає видозмінюватися та запроваджувати нові закони і нормативно-правові акти для підтримки функціонування банків.

Наступними розглянемо внутрішні чинники впливу на банківський бізнес, які наведені на рис. 1.6.

Рис. 1.6. Внутрішні чинники впливу на банківський бізнес в умовах війни

Внутрішні чинник є не менш важливими в діяльності банків в умовах війни. На нашу думку, доцільно виділити 4 чинники внутрішньо впливу.

Розглянемо перший чинник – фінансово-економічний, даний чинник впливає на активи, пасиви, структуру капіталу та ліквідність банку.

Комерційні чинники полягають у тому, що здійснюється аналіз діяльності банку, порівняння показників у довоєнний та воєнний період та знаходження інструментів впливу для покращення діяльності.

Організаційні чинники можемо поділити на маркетингові та зміни в кадровій структурі банку. Маркетинг допоможе банківському бізнесу залучити нових клієнтів, збільшити прибуток та інше. Зміни в кадровій структурі, під час війни дуже змінюються, у зв'язку із тим, що працівники змінюють країну проживання, вступають в армію та інше, тому змінюються структура та підходи кадрової політики банку в умовах війни.

Функціональні чинники впливають на зміст діяльності банків в умовах війни, нововведення для стабільної роботи банків в умовах війни.

Отже, основним чинники впливу на діяльність банків в умовах війни є ліквідність, на ліквідність впливають такі чинники, як структура та стабільність депозитної бази, достатність капіталу, якість активів, репутація банку, стан грошового ринку, регулятивні обмеження в країні, грошово-кредитна політика та інші. Також ми дійшли висновку, що на діяльність банківського бізнесу в умовах війни впливають зовнішні і внутрішні чинники, якісь з даних чинників впливають менше, якісь більше, але до уваги беремо усі. Більш детально розглянемо данні чинники та їхній вплив у другому розділі на наглядному прикладі нашої країни.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ ТА ОБМЕЖЕННЯ БАНКІВСЬКОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ

2.1. Характеристика основних показників діяльності банків України під впливом війни

З початком воєнних дій на території України в лютому 2022 р. банківська система України зазнала значних потрясінь та функціонує в режимі стресу і невизначеності. При цьому банки продовжують свою діяльність, докладають усіх зусиль, щоб виконувати всі свої зобов'язання та дотримуватися нормативів. Але очевидним є те, що в банківському секторі відбуваються певні трансформації. Банківська система вимушена оперативного підлаштовуватися до функціонування в умовах воєнного стану.

Банківська система України є одним з найбільш динамічно розвинутих секторів національної економіки, де перехід до ринкових відносин відбувався досить швидко і де реально проходив процес демонополізації, проявилася конкуренція, гроші та кредит набули ринкового змісту.

Станом на серпень 2023 року в Україні функціонувало 64 банки, станом на січень 2022 року в Україні функціонувало – 71 банк [31]. Як бачимо, 7 банків не змогли втримати позиції та залишитися «на плаву» у зв'язку з війною. Банки, які були ліквідовані НБУ за час війни:

АТ "МЕГАБАНК", ліквідований - 21.07.2022

АТ "БАНК СІЧ", ліквідований - 06.10.2022

АТ "БАНК ФОРВАРД", ліквідований - 08.03.2023

АТ "АЙБОКС БАНК", ліквідований - 07.03.2023

АТ "АКБ "КОНКОРД", ліквідований - 01.08.2023

АТ "УКРБУДІНВЕСТБАНК", ліквідований - 05.10.2023

Тепер ми можемо розглянути основні показники діяльності банків України в умовах війни. Показники, які будемо розглядати:

- Активи

- Активи в іноземній валюті
- Готівкові кошти
- Банківські метали
- Кредити надані клієнтам
- Вкладення в цінні папери та довгострокові інвестиції
- Пасиви
- Капітал
- Статутний капітал
- Зобов'язання банків
- Зобов'язання банків в іноземній валюті
- Кошти фізичних осіб (з ощадними (депозитними) сертифікатами)
- Рентабельність активів, %
- Рентабельність капіталу, %

Дані, які ми розглянемо були розміщені на сайті Національного банку України, показники діяльності банків наведені в таблиці 2.1. Порівнювати показники ми будемо з 01.01.22 року по 01.07.2023 р.

Таблиця 2.1

Основні показники діяльності банків України, 01.01.2022-01.07.2023 рр. [31]

Назва показника	01.01.2022	01.07.2022	01.01.2023	01.07.2023
1	2	3	4	5
Активи	2 053 232	2 042 918	2 351 678	2 562 123
Активи в іноземній валюті	583 133	574 955	731 006	779 998
Готівкові кошти	75 375	63 343	74 760	78 152
Банківські метали	384	166	156	139
Кредити надані клієнтам	1 065 347	1 055 583	1 036 213	983 259
Вкладення в цінні папери та довгострокові інвестиції	829 887	767 898	1 022 658	1 150 726
Пасиви	2 053 232	2 042 918	2 351 678	2 562 123
Капітал	255 514	230 746	215 840	267 687
Статутний капітал	481 535	406 441	407 021	405 358
Зобов'язання банків	1 797 718	1 812 172	2 135 838	2 294 437
Зобов'язання банків в іноземній валюті	613 334	617 869	799 056	837 184

Закінчення таблиці 2.1

1	2	3	4	5
Кошти фізичних осіб (з ощадними (депозитними) сертифікатами)	726 898	786 554	933 240	969 090
Рентабельність активів, %	4,09	-0,46	1,04	5,54
Рентабельність капіталу, %	35,08	-4,09	9,68	56,01

Розглянемо детальніше активи в національній та іноземній валюті, відобразимо їх в діаграмі (рис. 2.1).

Активи – це напрями розміщення та використання ресурсів банку для отримання прибутку при раціональному розподілі ризиків за окремими видами операцій та для підтримки ліквідності банку [1].

Як бачимо з рис. 2.1, активи банку в липні 2022 року зменшилися в порівнянні з січнем 2021 року, але це зрозуміло, оскільки повномасштабне вторгнення вплинуло на активи. Але спостерігаємо тенденцію, що активи банків в Україні значно зросли в липні 2023 року в порівнянні з січнем 2021 року.

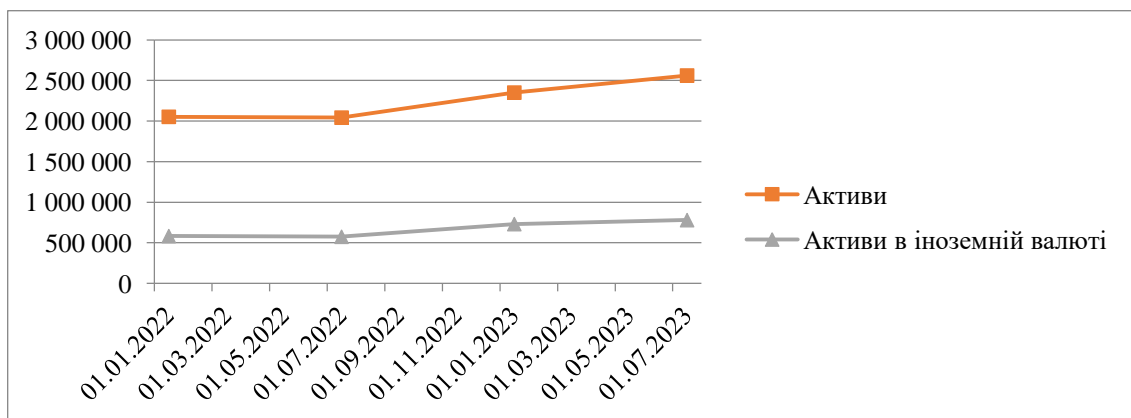

Рис. 2.1 Активи банків в Україні в національній та іноземній валюті, 01.01.2022-01.07.2023 рр. [31]

Наступний показник – готівкові кошти, готівкові кошти – це ті кошти, які перебувають в обігу. Як бачимо з рис. 2.2, показник зменшився в липні 2022 року в порівнянні з січнем 2022 року, на нашу думку, це пов'язано насамперед з

війною та безпекою зберігання коштів на рахунках, а не готівкою. Але бачимо, що показник вийшов на рівень вже в липні 2023 року.

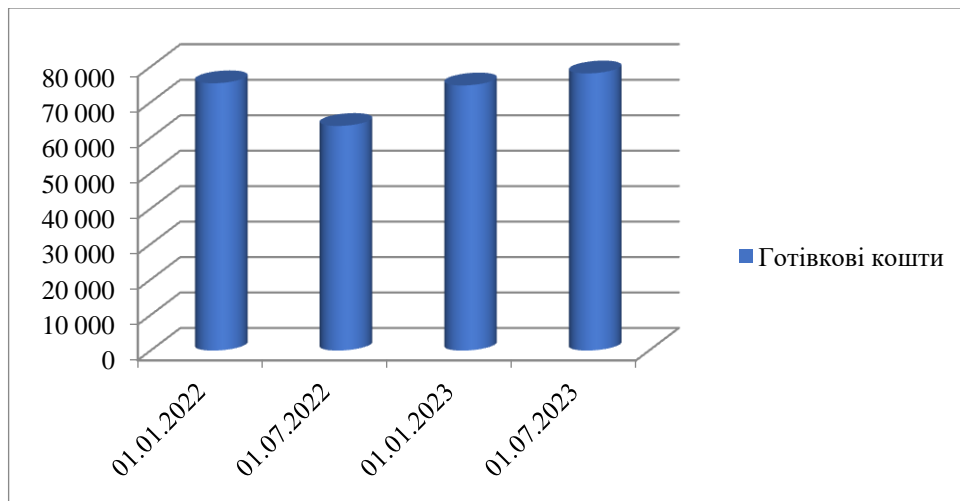

Рис. 2.2. Показники готівкових коштів банків України, 01.01.2022-01.07.2023 рр. [31]

Розглянемо банківські метали. Як бачимо з рис. 2.3 банківські метали в липні 2022 року зменшилися у двічі в порівнянні з січнем 2022 року. Також бачимо зменшення банківських металів станом на липень 2023 року, пов'язано це з тим що на початку війни Національний банк України постановою № 18 заборонив операції з банківськими металами.

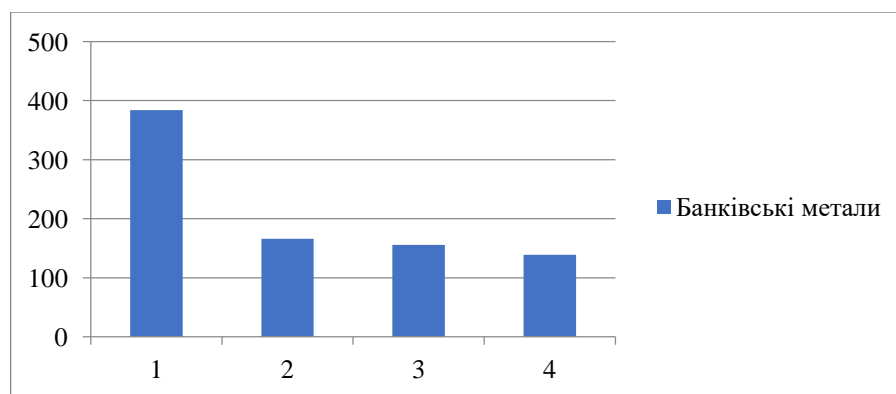

Рис. 2.3. Результати банківських металів, 01.01.2022-01.07.2023 рр. [31]

Наступний показник – кредити надані клієнтам. Згідно рис. 2.4, бачимо, що вони поступово зменшуються у зв'язку з війною та не кредитуванням банками фізичних осіб та юридичних осіб.

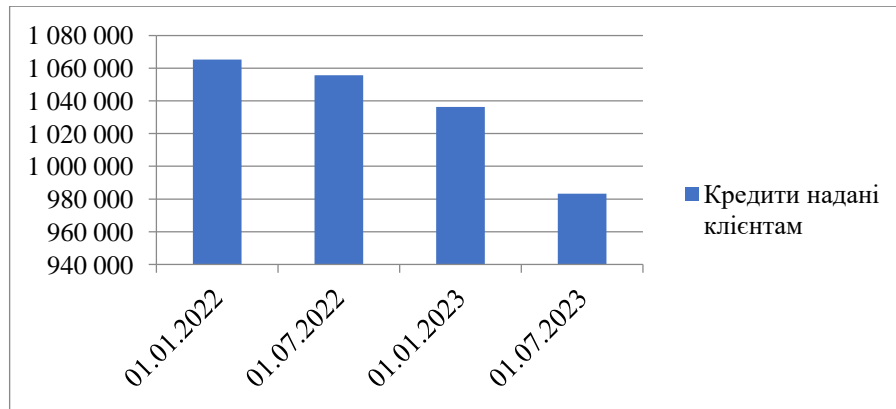

Рис. 2.4. Результати наданих кредитів банками України, 01.01.2022-01.07.2023 рр. [31]

Наступний показник – вкладення в цінні папери та довгострокові інвестиції, що зображено на рис. 2.5. Даний показник зменшився у липні 2022 році в порівнянні з січнем 2022 року. Спричинено це війною, в березні 2022 року Міністерство фінансів розпочало аукціони з продажу військових облігацій. Військові облігації – це інвестиційний інструмент підтримки державного бюджету, доступний для громадян, бізнесу та іноземних інвесторів [13]. Саме військові облігації допомогли збільшити показник цінних паперів.

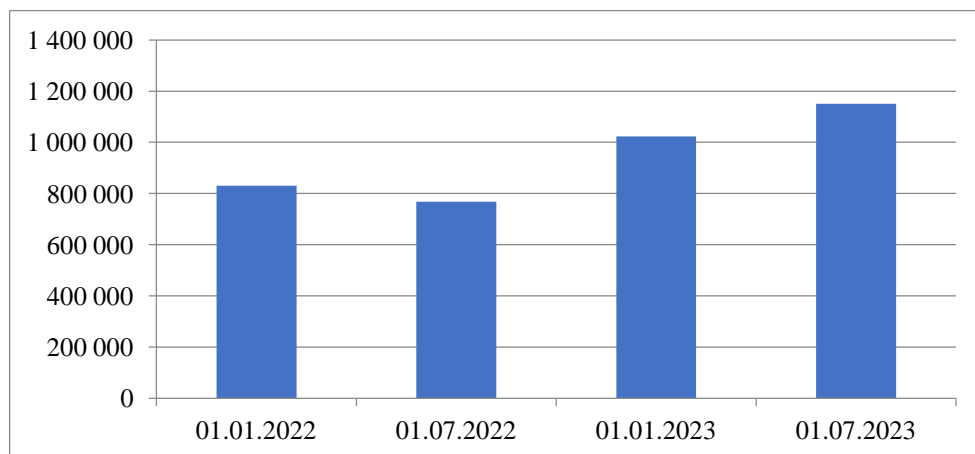

Рис. 2.5. Показник вкладень цінних паперів та інвестицій банків в Україні, 01.01.2022-01.07.2023 рр. [31]

Наступний показник – пасиви, як бачимо з рис. 2.6 даний показник зростає. Пасиви банку – це ресурси банку, які складаються з власних, залучених

і запозичених коштів для проведення активних операцій та одержання прибутку [33].

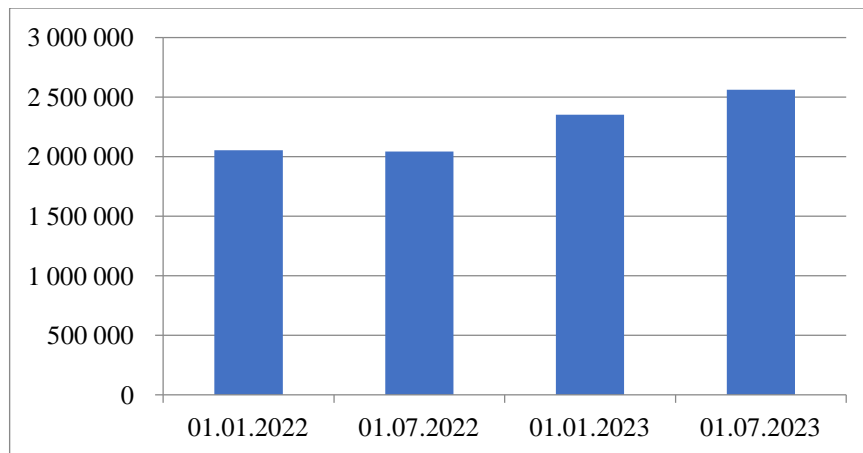

Рис. 2.6. Показник обсягу пасивів банків України, 01.01.2022-01.07.2023 рр. [31]

Розглянемо детальніше показники капіталу та статутного капіталу. Капітал – це власні ресурси, які використовують при наданні послуг. Статутний капітал являє собою вартість вкладів акціонерів банку, внесених з метою формування його активів для початку чи подальшої банківської діяльності, а також гарантування інтересів вкладників та кредиторів банк [37].

Згідно рис. 2.7, бачимо що обсяги капіталу та статутного капіталу зменшилися в липні 2022 року, а також зменшувалися до січня 2023 року, але бачимо що до липня 2023 року показники майже відновили свої значення до довоєнного періоду.

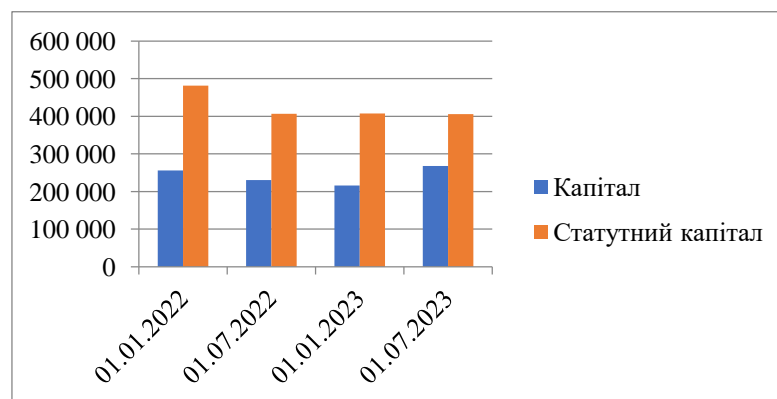

Рис. 2.7. Показники обсягів капіталу та статутного капіталу банків України, 01.01.2022-01.07.2023 рр. [31]

Наступні показники, які ми розглянемо, – зобов'язання банків. Під зобов'язаннями ми розуміємо вимоги до активів банків, що зобов'язують його сплатити фіксовану суму коштів у визначений час в майбутньому. Як бачимо з рис. 2.8 зобов'язання банків зросли як і загалом, так і в іноземній валюті, спричинене це зменшенням прибутковості банків та рефінансуванням.

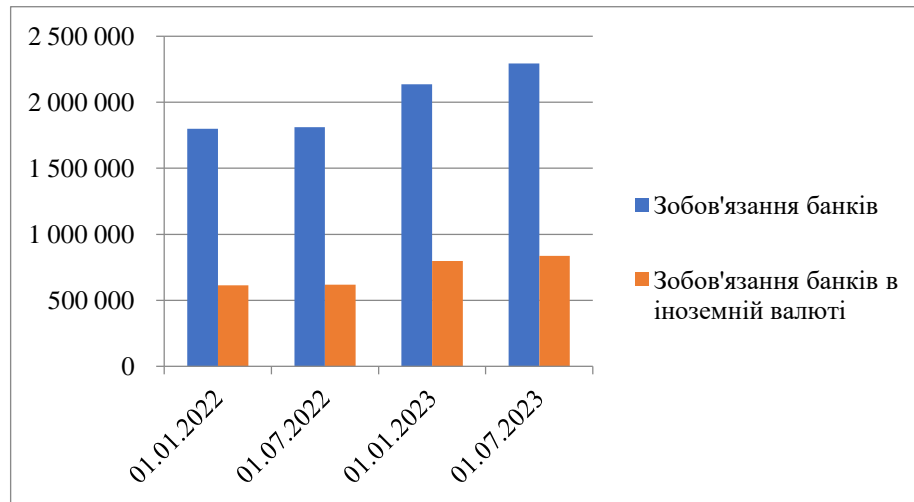

Рис. 2.8. Показник обсягів зобов'язань банків України, 01.01.2022-01.07.2023 рр. [31]

Отже, на підставі аналізу чинників, які впливають на діяльність банків в умовах війни в Україні, ми можемо зробити висновки, що в порівнянні січня 2022 року та липня 2023 року майже усі показники знизилися, що було очевидним. Але бачимо зростання більшої частина показників вже в 2023 році. Банки та Національний банк України, незважаючи на надскладну ситуацію в країні, у зв'язку з війною, продовжують функціонувати та підтримувати економічну ситуацію в країні.

Також, у даному підрозділі розглянемо рейтинг стійкості банків, використаємо дані зі сайту – Мінфіну. Розглянемо рейтинг стійкості банків в порівнянні між 2 кварталом 2021 року, 2 кварталом 2022 року та 2 кварталом 2023 року, що наведено в таблицях 2.2 та 2.3.

Таблиця 2.2

Рейтинг стійкості банків України за підсумками 2 кварталу 2021 р. [22]

№	Назва банку	Загальний рейтинг	Стресо-стійкість	Ліквідність вкладників	Оцінка аналітиків
1	Райффайзен Банк	4,02	3,6	4,5	4,2
2	ОТП Банк	3,91	3,6	4,3	3,84
3	Укрсиббанк	3,85	3,3	4,5	4,02
4	Креді Агріколь Банк	3,85	3,5	4,2	4,02
5	Кредобанк	3,74	3,5	4,3	3,22

Таблиця 2.3

Рейтинг стійкості банків України за підсумками 2 кварталу 2022 р. [22]

№	Назва банку	Загальний рейтинг	Стресо-стійкість	Ліквідність вкладників	Оцінка аналітиків
1	Райффайзен Банк	4,05	3,8	4,3	4,26
2	Укрсиббанк	3,7	3,9	4,26	4,26
3	Креді Агріколь Банк	3,8	3,7	4,19	4,19
4	Приватбанк	3,81	3,3	4,1	4,33
5	ОТП Банк	3,62	3,7	3,3	4,04

Таблиця 2.4

Рейтинг стійкості банків України за підсумками 2 кварталу 2023 р. [22]

№	Назва банку	Загальний рейтинг	Стресо-стійкість	Ліквідність вкладників	Оцінка аналітиків
1	Укрсиббанк	4,42	4,33	4,6	4,29
2	Креді Агріколь Банк	4,33	4,41	4,2	4,38
3	Райффайзен Банк	4,22	4,36	4,1	4,11
4	Кредобанк	4,02	3,89	4,3	3,84
5	ОТП Банк	3,95	4,28	3,6	3,84

Згідно даного переліку, бачимо що в рейтингу топ 5 найстійкіших банків перебувають банки з іноземним капіталом, лише за 2 квартал 2022 року 4 місце зайняв державний банк – Приватбанк. Також варто підмітити, що сам перелік банків не змінився, змінився лише їхній порядок та позиція в рейтингу. Також хочемо зауважити, що бали в 2023 році більші в порівнянні з 2021 та 2022 роком, навіть незважаючи на початок повномасштабної війни в 2022 році. Але також варто підмітити що рейтинги ОТП Банку та Райффайзен Банку знизилися у 2023 році у зв'язку з внесенням їх в список НАЗК, хоча станом на зараз ОТП Банк вже виведений з даного списку.

Також сформуємо рейтинги, на основі показників, які надані НБУ, розглянемо такі рейтинги як: рейтингом прибутковості банків України станом на 2 квартал 2023 року, рейтинг збиткових банків України станом на 1 квартал 2023 року та рейтингом банків України за обсягом депозитів станом на 2 квартал 2023 року.

Розглянемо найприбутковіші банки України станом на 2 квартал 2023 року, який наведений в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Найприбутковіші банки України, станом на 2 квартал 2023 року [31]

№	Банк	Прибуток (млн грн)
1	ПриватБанк	25 480
2	Райффайзен Банк	3 265
3	АТ «ПУМБ»	2 995
4	Укрсиббанк	2 893
5	АТ «ОТП БАНК»	2 579

Згідно таблиці 2.5 ми бачимо, що найприбутковішим банком, з великою різницею, є ПриватБанк. Це і не є дивним, так як ПриватБанк — найбільший за розмірами активів український банк і лідер роздрібного банківського ринку України.

Наступний рейтинг найбільш збиткових банків України станом на 1 квартал 2023 року (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Найбільш збиткові банки України, станом на 2 квартал 2023 року [31]

№	Банк	Прибуток/збиток (млн грн)
1	Укрексімбанк	-7 688
2	Сенс Банк	-5 073
3	Укргазбанк	-3 754
4	ПроКредит Банк	-1 469
5	Ідея Банк	-504

Найбільший збиток показав державний Укрексімбанк – 7 688 млрд гривень. Далі йдуть Сенс Банк та інші банки з іноземним капіталом – ПроКредит Банк та Ідея Банк та на 3 місці державний Укргазбанк – 3 754 млрд гривень.

Також немало важливим є рейтинг банків України за обсягом депозитів клієнтів, станом на 2 квартал 2023 року. Дані наведені в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Рейтинг банків України за обсягом депозитів клієнтів,
станом на 2 квартал 2023 року [31]

№	Банк	Кошти клієнтів
1	ПриватБанк	464 871 501
2	Ощадбанк	231 297 543
3	Укрексімбанк	175 616 649
4	Райффайзен банк	143 520 873
5	Укргазбанк	112 755 404

За даними табл. 2.7, станом на 01.07.2023 найбільший обсяг коштів клієнтів залучили Приватбанк (464,9 млрд грн), Ощадбанк (231,3 млрд грн),

Укрексімбанк (175,6 млрд грн), Райффайзен Банк (143,5 млрд грн), та Укргазбанк (112,8 млрд грн) [19].

Отже, можемо зробити висновки, що у сучасних умовах важкого та нестабільного стану фінансової системи та економіки внаслідок російського широкомасштабного вторгнення, важливим є питання щодо значення діяльності банків та банківської системи загалом задля забезпечення не тільки фінансової безпеки держави, а і з метою реалізації соціальних завдань щодо організації виплат та забезпечення безперебійної роботи платіжних систем та обслуговування клієнтів. Незважаючи на те, що банки виконують багато завдань, їхня головна роль полягає в тому, щоб акумулювати кошти – так звані депозити — від тих, хто має кошти, об'єднувати їх і позичати тим, хто потребує коштів.

2.2. Аналіз регуляторної політики НБУ щодо діяльності банків в умовах воєнного стану

У лютому 2022 року банківський сектор України зіткнувся з надзвичайно важкими викликами. Війна в Україні призвели до суттєвих змін функціонування НБУ. Однак, щоб зберегти високий рівень довіри клієнтів, Національний банк України, як і кожна структурна одиниця банківської системи повинні були швидко розробити та впровадити низку заходів, щоб стабілізувати банківський ринок.

Вчасні та злагоджені кроки Національного банку України та банківського бізнесу у перші місяці війни сприяли зниженню втрат у фінансовому секторі України. Попри військові ризики збільшився обсяг коштів клієнтів у банках. У кінці березня було зафіксоване зростання депозитів. Разом з тим частка коштів на вимогу досягла максимального значення.

Розглянемо регуляторну політику НБУ під час воєнного стану, виділяємо 6 кроків, які зробив Національний банк України, вони наведені на рис. 2.9.

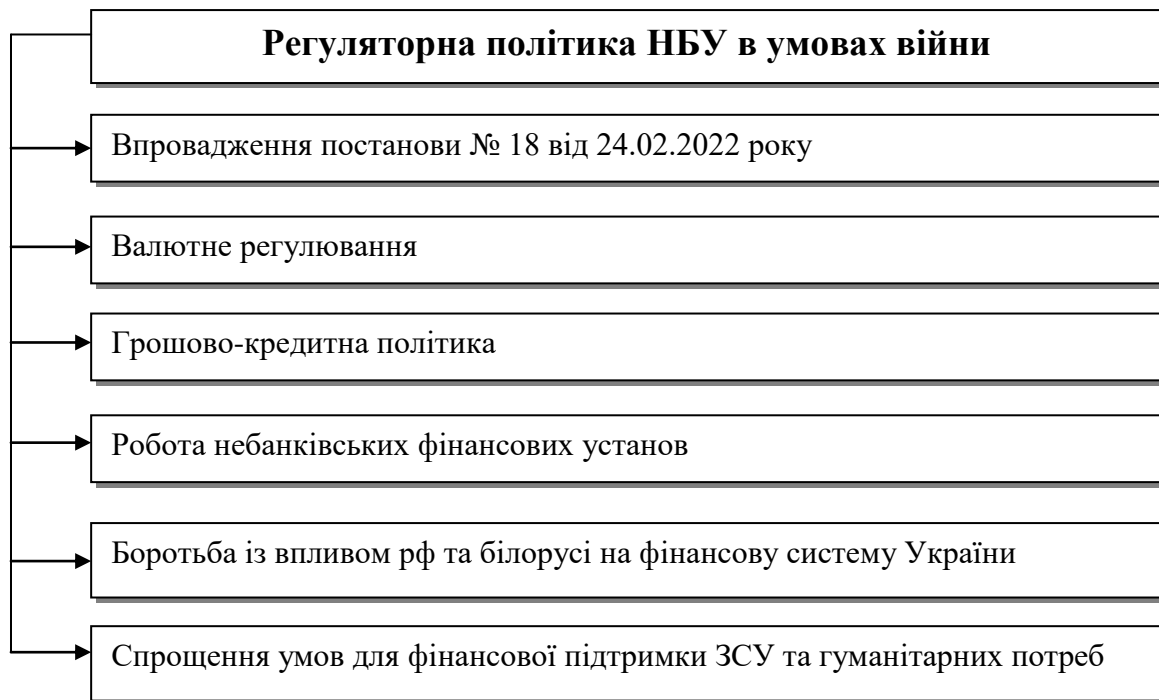

Рис. 2.9. Регуляторна політика НБУ в умовах війни

Розглянемо насамперед постанову № 18 від 24.02.2022 р. Національного банку України, якій йдеться про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану.

Перший пункт даної постанови інформує що: банки забезпечують роботу відділень у безперебійному режимі в умовах відсутності загрози життю та здоров'ю населення. Тут мається на увазі, що під час повітряних тривог банкам забороняється обслуговувати клієнтів та всі працівники мають спуститися в укриття. Згідно 130 Кодексу цивільного захисту України, роботодавець відповідальний за перебування працівників під час тривоги в укритті, штраф за не дотримання даного закону у розмірі 17 000 – 51 000 грн. [34].

Наступні чотири пункти говорять про [34]:

- забезпечується доступ до сейфових скриньок в безперебійному режимі;
- безготівкові розрахунки здійснюються без обмежень;
- банкомати підкріплюються готівкою без обмежень;
- НБУ здійснює підкріплення готівкою без обмежень.

Робота банків України здійснювалася з 24.02.2022 року, банки були зобов'язані виконувати дані умови. У перші дні війни банкомати були спустошені, клієнти масово знімали готівку, тому працівники оперативно мали підкріплювати банкомати готівкою. У разі відсутності готівки в банках Національний банк України в швидкому режимі здійснював прикріплення готівкою.

Наступний пункт був присвячений зняттю коштів з рахунків. Обмежити зняття готівки з рахунку клієнта в обсязі 100 тис. грн на день, дана умова діє і до сьогодні.

Наступний пункт говорив про те що, НБУ здійснює бланкове рефінансування банків для підтримки ліквідності без обмежень за сумою терміном до одного року з можливістю пролонгації ще на один рік.

Це було важливим заходом, для збереження ліквідності банків, станом вже на 25.02.2022 року даної послугою банки скористалися на більше 51 млрд грн. Даною послугою банки користуються і до сьогодні. За останні 6 місяців 2023 року даною послугою скористалися 23 банки, в рис 2.10. надано перелік банків, які взяли рефінансування в НБУ та суму, на яку взяли рефінансування.

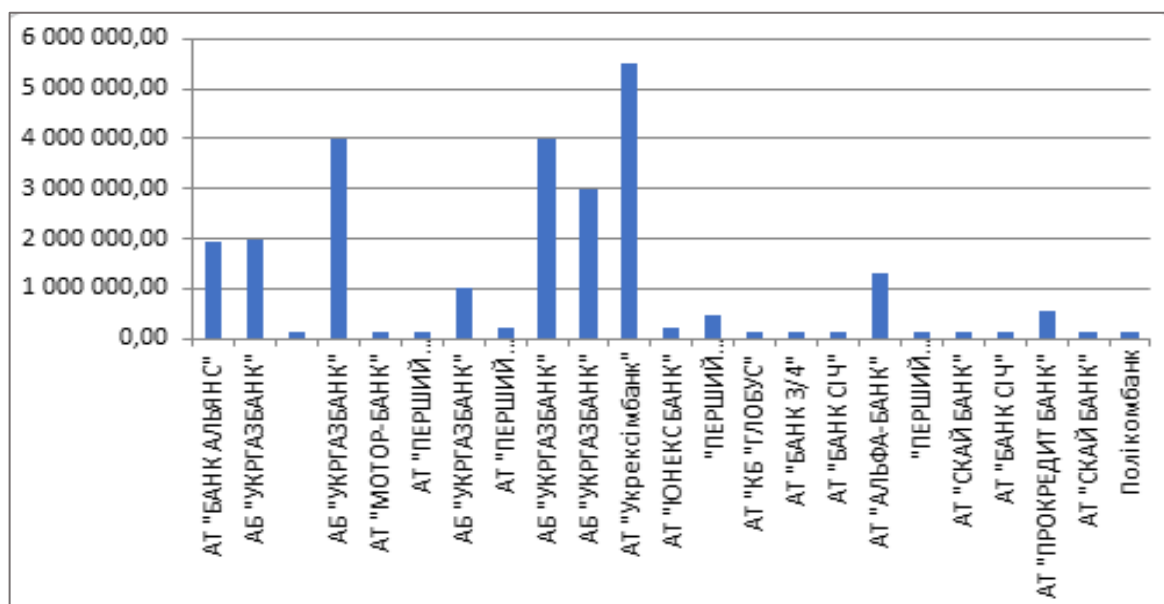

Рис. 2.10. Банки України, які отримали рефінансування від НБУ за період воєнного стану [31]

Розглянемо валютне регулювання НБУ. Наступний та важливий напрям регуляторної політики НБУ – це фіксування офіційного курсу на 24 лютого 2022 року, але 3 жовтня 2023 року впровадили систему керованої гнучкості. Даний пункт був вимушеним кроком для того, щоб зберегти макроекономічну стабільність. У таблиці 2.2. відображено зміну курсу НБУ від початку воєнного стану до сьогодні.

Таблиця 2.8

Курс НБУ у валюті – долар, 24.02.2022-03.10.2023 рр. [31]

Дата	Офіційний курс \$
24.02.2022	29, 2549
22.07.2022	36, 5686
03.10.2023	Перехід на керований курс

З початку війни НБУ призупинив роботу валютного ринку, крім операцій з продажу валюти. Також регулятор впровадив такі зміни [34]:

- Заборону на зняття готівки в іноземній валюті. 1 березня регулятор переглянув це обмеження і дозволив знімати іноземну валюту з валютних рахунків в обсязі до 100 тис. грн на день, це діє і до сьогодні.
- Нацбанк дозволив банкам продавати валюту населенню в межах залишку між загальним обсягом купівлі та продажу валюти.
- Мораторій на транскордонні перекази, крім тих, що здійснюються від імені держави.
- Тимчасовий дозвіл громадянам вивозити валюту в сумі до 10 тис. євро без надання підтвердних документів. Вимога надавати підтвердження була повернута 13 березня. Оскільки банківська система виявилася стійкою до шоку повномасштабної війни, 4 квітня Нацбанк із певними винятками повернув стандартні вимоги до банків з контролю валютних операцій клієнтів.
- Тимчасова заборона купувати віртуальні активи за гривню та обмеження на купівлю таких активів за валюту сумою до 100 тис. грн на місяць в еквіваленті (запроваджена наприкінці квітня). НБУ також обмежив

здійснення Р2Р-переказів у гривні та іноземній валюті сумою до 100 тис. грн на місяць в еквіваленті.

- Тимчасова заборона закордонних розрахунків для купівлі цінних паперів та оплати брокерських рахунків картками українських банків.

Також було заборонено здійснення SWIFT-платежів, на сьогодні дані платежі можна здійснювати лише за оплату навчання, лікування, купівлі військового обладнання та оплата за критичний експорт.

Наступним напрямом, який ми розглянемо буде грошово-кредитна політика НБУ. 15 квітня НБУ ухвалила основні засади грошово-кредитної політики в умовах воєнного стану. Відповідно до цього документа НБУ на час війни відмовився від таргетування інфляції, а також тимчасово — від використання ключової ставки як основного інструменту монетарної політики для зниження інфляції та публікації власних макроекономічних прогнозів. 2 червня НБУ вперше з початку війни змінив облікову ставку, в таблиці 2.9 розглянемо зміни облікової ставки під час війни.

Таблиця 2.9

Розмір облікової ставки НБУ, 24.02.2022 – 27.10.2023 рр. [31]

Дата	Облікова ставка, %
24.02.2022	10
03.06.2022	25
28.07.2023	22
25.09.2023	20
27.10.2023	16

Наступним напрямом розглянемо роботу небанківських фінансових установ, а саме — кредитних спілок, страхових, лізингових, факторингових компаній, ломбардів тощо. Зокрема, НБУ запровадив такі обмеження:

- на виплати бонусів, премій та інших додаткових виплат керівництву, окрім фіксованих складових матеріальної нагороди;

- на доступ до відкритої інформації про небанки, зокрема до реєстрів небанківських фінустанов, колекторських компаній, страхових та перестрахових брокерів, переліку небанківських фінансових груп тощо.

Наступний пункт це – боротьба із впливом рф та білорусі на фінансову систему України, а саме зупинити обслуговування резидентів держави, що здійснила збройну агресію проти України, а саме заборонено обслуговувати та видавати кошти з рахунків клієнтам росії та білорусі.

Також Національний банк України ухвалив рішення відкликати банківську ліцензію та ліквідувати банки, що перебувають під контролем російської федерації, а саме:

- АТ "МІЖНАРОДНИЙ РЕЗЕРВНИЙ БАНК" (колишня назва АТ "СБЕРБАНК"), який на 100 % належав країні агресору, ліквідований 25.02.2022р.

- ПАТ "Промінвестбанк", який на 99,77% належав країні агресору, ліквідований 25.02.2022р.

- АТ "ВТБ БАНК", який на 99,99% належав країні агресору ліквідований 18.12.2018р.

- АТ "БМ Банк", який на 100 % належав країні агресору , ліквідований 06.11.2018р.

- АТ "СЕНС БАНК" (колишня назва АТ «Альфа банк»), частки банку належали російським олігархам, з 21 липня 2023 року — націоналізований державою.

Останнім напрямом розглянемо спрощення умов для фінансової підтримки ЗСУ та гуманітарних потреб. На початку березня НБУ створив окремі спецрахунки для збору коштів на потреби ЗСУ та гуманітарні потреби України та зробив для них винятки із загальної заборони на валютні перекази. Аби розширити джерела залучення коштів на підтримку України, НБУ також зробив винятки із заборони громадянам білорусі та рф перераховувати кошти на благодійні спецрахунки України.

Також варто виділити, що НБУ запровадив послаблення для банків, а саме:

- скасування заходів впливу за порушення низки нормативів: капіталу, ліквідності, кредитного ризику, лімітів відкритої валютної позиції, строків подання статистичної звітності, якщо такі порушення виникли після 24 лютого 2022 року;

- дозвіл ідентифікації військових за військовим квитком для відкриття рахунку;

- проведення зовнішньої оцінки стійкості для банків перенесене на 2023 рік;

- скасування заходів впливу за невчасне оприлюднення фінансової та консолідованої фінансової звітності.

- скасування заходів впливу за порушення формування та зберігання обов'язкових резервів.

- дозвіл використання хмарних сервісів, які розміщуються на території ЄС, Великої Британії, США та Канади для підвищення стабільності роботи банківської системи.

Отже, ми можемо зробити висновок, що всі ці дії були необхідними для забезпечення надійного та стабільного функціонування фінансової системи країни та максимального забезпечення діяльності Збройних Сил України, полегшення проведення благодійних внесків для Збройних Сил і гуманітарних потреб України. Також НБУ зробив все можливе для безперебійної роботи об'єктів критичної інфраструктури. З першого дня повномасштабного вторгнення Національний банк України спрямував всі свої зусилля на подолання паніки серед населення, збереження довіри до банківської системи та стабільності у фінансовій сфері. Головні рішення регулятора в цей час були спрямовані на забезпечення безперебійної роботи банківської системи, стримування девальвації національної валюти та відпливу капіталу за кордон.

2.3. Проблеми та перешкоди у діяльності банків в умовах війни в Україні

Банки в умовах війни прийняли складні виклики, в даному підрозділі розглянемо проблеми та перешкоди, з якими стикнулися банки в умовах війни (рис. 2.11).

Рис. 2.11. Проблеми та перешкоди діяльності банків в умовах війни.

Розглянемо більш детально дані проблеми та перешкоди. Однією з основних перешкод є масові ракетні обстріли. Банки скорочували кількість відділень, які були розміщені в небезпечних ділянках України. Через відсутність електроенергії на початку вересня 2022 року банки декілька годин не могли працювати, але швидко зреагувавши банки закупили генератори. НБУ створили єдину об'єднану мережу банків для роботи в блекаут - Power banking.

POWER BANKING – це створена за ініціативи НБУ об'єднана мережа відділень банків України, які будуть працювати та надавати необхідні послуги клієнтам навіть під час блекауту. Мережа POWER BANKING налічує вже понад 2 300 відділень, забезпечених альтернативними джерелами енергії та резервними каналами зв'язку, посиленою інкасацією готівки та додатковим персоналом [40].

Також значна кількість відділень банків постраждала внаслідок попадання ракет у їхні приміщення. Тому банки, задля збереження працівників та майна закривали відділення або тимчасово не працювали ці відділення в небезпечних містах, таких як Краматорськ, Миколаївська область, Херсонська область, Запорізька область. Відділення в Бучі, Ірпені, Гостомелі були тимчасово закриті, але всі банки вже відновили там діяльність.

У таблиці 2.10 проаналізуємо показники кількості відділень, які банки закрили під час війни в Україні. Інформація станом на 01.10.2023 р.

Таблиця 2.10

Кількість відділень банків України, що були закриті під час війни, порівняння станом на 01.01.2022 та 01.10.2023 р. [31]

Банк	Кількість відділень станом на 01.01.2022	Кількість відділень станом на 01.10.2023	Кількість відділень, що закрито
АТ КБ"ПРИВАТБАНК"	1497	1131	366 (7%)
АТ "Ощадбанк"	1602	1182	420 (7%)
АТ «ОТП БАНК»	85	71	14 (8%)
АТ "КРЕДОБАНК"	82	67	15 (8%)
АТ "СЕНС БАНК"	201	138	63 (7%)
АБ "УКРГАЗБАНК"	268	218	50 (7%)

Як бачимо, найбільше відділень в абсолютному значенні було закрито в АТ КБ"ПРИВАТБАНК" та АТ "Ощадбанк", хоча у відсотковому співвідношенні це є АТ «ОТП БАНК» та АТ "КРЕДОБАНК".

Наступною перешкодою є масові кібератаки з боку росії, ІТ-відділи всіх банків активно захищають банківську систему України та вже восени 2022 року майже всі банки перенесли свої сервери закордон. Але наймасовіша кібератака відбулася 15-16 лютого 2022 року, її збиток оцінюють в понад 1 млн доларів для банків. Найбільше від даної кібератаки постраждали ПриватБанк та Ощадбанк. У майбутньому кібератаки повторювалися, але зазнавали невдач.

У перші місяці війни клієнти масово почали знімати кошти зі своїх рахунків, зараз уже клієнти не знімають кошти, а навпаки зберігають кошти на рахунку, у зв'язку з безпекою. Але також велика кількість клієнтів масово виводила кошти за кордон ще в січні 2022 року. Тут також важливу роль відіграла постанова НБУ №18, яка заборонила SWIFT-платежі, можна було виконувати лише платежі за кордон на: лікування, навчання, купівлю військової амуніції. Дана постанова зупинила масове виведення коштів з України.

Наступною проблемою є зростання частки непрацюючих кредитів, у зв'язку з військовим станом та масовим виїздом клієнтів за кордон, безробіттям, мобілізацією банки не отримували платежі за кредитами. Згідно законодавства в період військового стану банкам забороняється нараховувати штрафні платежі за простроченими кредитами. Банки на початку війни надавали кредитні канікули позичальникам, після цього проводили рефінансування кредитів, амністію боргів для забезпечення стабільної роботи банків.

Також важливою перешкодою є втрата персоналу, на початку війни значна частина працівників виїжджали за кордон, ще частина працівників була мобілізована, банки залишилися з невеликим відсотком персоналу. Тому потрібно було швидко навчати нових працівників та переходити до діджиталізації процесів.

Наступною проблемою є зниження доходів відносно витрат. У зв'язку з припиненням кредитування банки значно зменшили свої доходи. Тому зараз активно змінюють бізнес підходи та створюють нові бізнес-моделі для отримання доходу. Частково банки вже відновляють кредитування як і пос-кредитування, так і готівкове.

У зв'язку з цими проблемами та перешкодами банки переходять на діджиталізацію. Оновлюють мобільні застосунки, для можливості виконання майже будь-яких операцій он-лайн, збільшують працівників гарячої-лінії для швидко та якісного консультування клієнтів дистанційно.

ТОП-менеджери банків по-різному прокоментували діджиталізацію у своїх банках. Зокрема, виконавча директорка Сенс Банку Ольга Філіпенко зазначила, що “з початком війни ми відклали усі планові продукти та розробки і переформатувалися на те, чого потребуватиме країна. Почали працювати за такими ключовими напрямками діджиталізації: військові облігації, ми їх запустили першими в за стосунку, зручний шаблон для донатів на ЗСУ та гуманітарну допомогу. Доступ до усіх можливих функцій у мобільному застосунку, зокрема, щоб сервіси працювали за кордоном. Запустили сервісний відеочат із працівником для розв'язання складних питань. Наприклад, щоб розблокувати картку чи пройти повну ідентифікацію, яку раніше можна було пройти лише у колл-центрі, відповівши на багато питань, або фізично у банку. Зараз багато людей не мають цієї можливості, тому ми вирішили переформатуватися”.

Лиректор ІТ-департаменту ПУМБ Андрій Бегунов надав такий коментар: “ПУМБ фокусувався на зручності застосунків за кордоном та запроваджував ініціативи з кредитування”.

Також хотілося б виділи ОТП Банк, під час воєнного стану він запровадив новий мобільний додаток – «ОТР BANK», який є заміною попереднього – отп смарт. У даному додатку з'явилися функції, які не були доступні в попередньому додатку, а саме:

- відкриття віртуальних карт;
- оформлення кредитної лінії чи кредиту, без відвідування відділень;
- купівля ОВДП у застосунку;
- оплата комунальних послуг;

Отже, банки значною мірою зазнали втрат під час повномасштабного вторгнення, але впевнено втримують свої позиції, та навіть створюють нові продукти, які будуть більш актуальні в сьогоденні.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ ВІДНОВЛЕННЯ БАНКІВСЬКОГО БІЗНЕСУ УКРАЇНИ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

3.1. Напрямки роботи НБУ для зміцнення банківської системи України на майбутні роки

Для зміцнення банківської системи Національний банк України у 2023 році запровадив стратегію, яка отримала назву «Фінансова фортеця України». Дана стратегія враховує вплив вторгнення країни агресора на умови функціонування фінансової системи в майбутньому.

Перш за все хочемо виділити основні цілі діяльності НБУ на майбутні роки, які наведені на рис. 3.1.

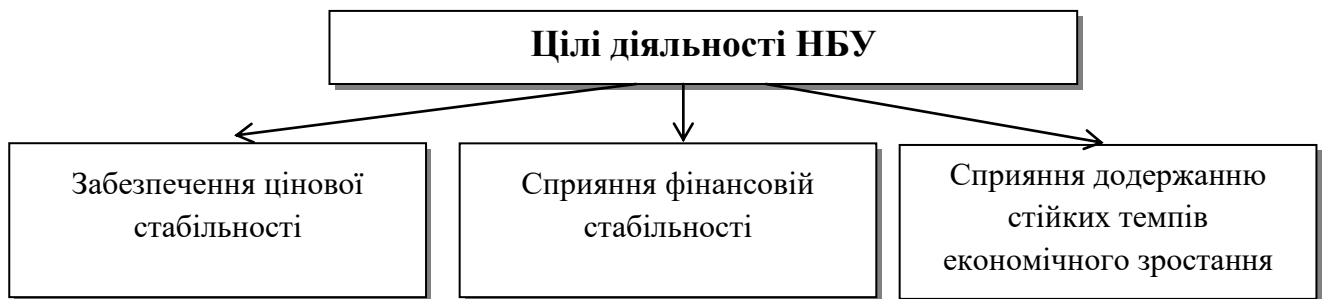

Рис. 3.1. Цілі діяльності НБУ на майбутні роки

Дані цілі напряму впливають на банківський бізнес, а саме забезпечення цінової стабільності впливає на інфляцію, висока інфляція впливає на зменшення доходів та заощаджень банківського бізнесу, збільшується вартість кредитів та їх обслуговування, зростають відсоткові ставки.

Якщо фінансовий стан країни є стабільним та банківська система працює ефективно, якій довіряють громадяни і бізнес, це є важливим для розвитку банківського бізнесу, тим паче в умовах війни.

Сприяння додержанню стійких темпів економічного зростання допоможе банківському бізнесу збільшувати свої прибутки, виконувати зобов'язання перед вкладниками та зберегти ліквідність.

Стратегічна ідея Національного банку України полягає в забезпеченні цінової та фінансової стабільності, покращенні економічного розвитку для зміцнення потенціалу України як на її шляху до Перемоги, так і під час повоєнного відновлення. НБУ виділяє 5 функцій для зміцнення банківської системи, які наведені на рис. 3.2.

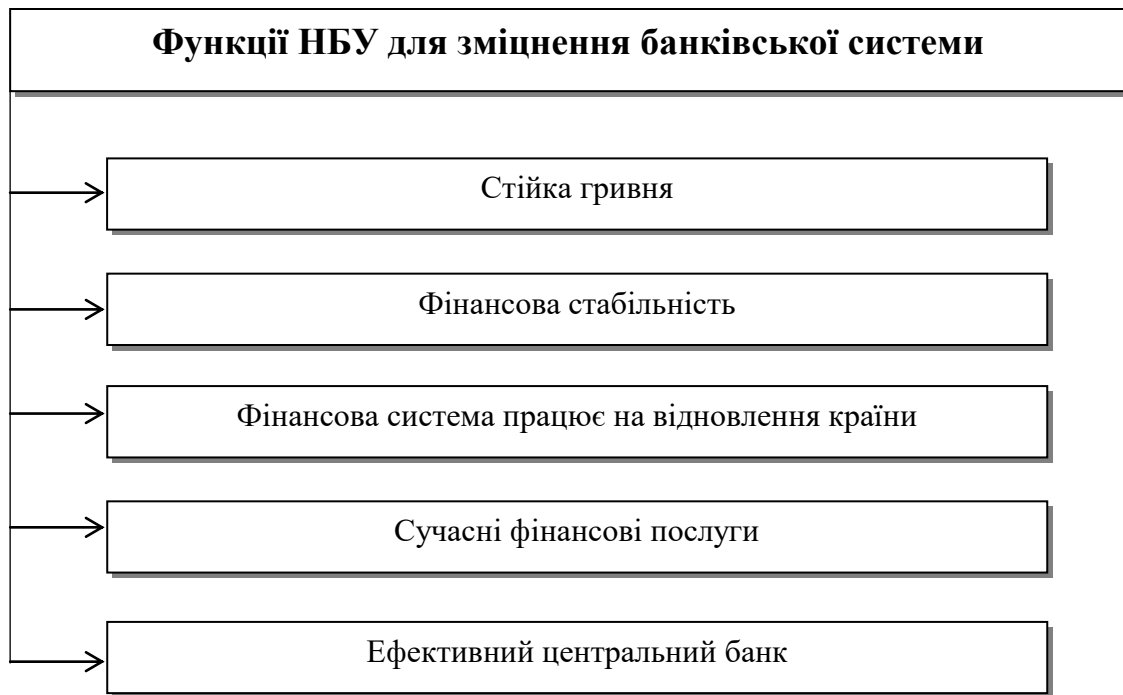

Рис. 3.2. Функції НБУ для зміцнення банківської системи

Розглянемо першу функцію – стійка гривня, стабільна грошова одиниця України є основним завданням НБУ. Дана функція передбачає поступове послаблення та зняття валютних обмежень, поступовий перехід до гнучкості обмінного курсу, повернуть фокус монетарної політики на інфляцію. Це допоможе банківській системі відновити валютну діяльність, що надасть прибуток, також рівень інфляції є ключовим чинником на вплив банку, оскільки від нього залежить рівень ставок у банку [38].

Друга функція – фінансова стабільність у країні, це регулювання та нагляд банківської системи для ефективності системи гарантування вкладів населення, запровадження нових підходів до регулювання діяльності банків.

Також виділяємо стійку та спроможну банківську систему, яка проводить оцінки стійкості банків, контроль за виконанням планів реструктуризації, посилення ефективності корпоративного управління.

Наступна функція – фінансова система працює на відновлення країни, в тому числі банківська система. Це розвиток регулювання ринкової поведінки банків, запровадження механізму розкриття банками інформації щодо зв'язків клієнтів із державою, що здійснює збройну агресію проти України, з метою подальшого аналізу та можливого реагування, відновлення іпотечного кредитування, зростання кредитів на підтримку бізнесу.

Сучасні фінансові послуги – це цифрова фортеця. Війна поставила нові виклики банківській системі – забезпечити безперебійної роботу банківської системи в умовах війни та блекаутів. Кібербезпека банківської системи, доступ до готівки та швидке відновлення доступу до банківських послуг на деокупованих територіях набувають першочергового значення. Війна надала поштовх на розвиток технологій для надання банківських послуг у режимі онлайн. Цифровізація процесів, запровадження нових технологій у сфері банківських послуг, зростання схильності до безготівкових платежів сприяли переходу багатьох операцій банківської системи у віртуальний простір. Незважаючи на зростання безготівкових розрахунків в умовах війни, обсяг готівки в обігу в абсолютному вимірі в кризові періоди зростає вищими темпами, ніж у звичайні роки. Це допоможе банкам запровадити стандарти відкритого банкінгу, удосконалити безготівкові розрахунки та електронні гроші, забезпечити присутність банків на території України (включаючи деокуповані території), у тому числі збільшувати кількість банкоматів та відділень на деокупованих територіях [38].

Останній чинник – ефективний центральний банк. В умовах війни особливої уваги набули такі напрями діяльності, як забезпечення безперебійної роботи НБУ, підтримання критичної інфраструктури та кібербезпека НБУ. Згуртованість команди, цифрові зміни, оптимізація та автоматизація внутрішніх процесів також є запорукою організаційної стійкості та ефективності. Розвиток

міжнародної співпраці, відносин зі стейкхолдерами, проведення своєчасних та доступних комунікацій є надважливими на рівні країни. Це допоможе банківському бізнесу ефективно працювати та бути впевненим у центральному банку.

Отже, ми можемо зробити висновки, що дана реалізації стратегії НБУ у фінансовому секторі дозволить зміцнити потенціал України на шляху до перемоги, створенню передумов для повоєнного відновлення та стійкого розвитку банківського бізнесу. Найважливіша увага даної стратегії – забезпечення надійного та стабільного функціонування банківської системи країни за будь-яких умов, європейська інтеграція банківського сектору України. Дана стратегія допоможе подальшому зміцненню регулювання та нагляду у банківському секторі. Результатами реалізації стратегії є забезпечення макрофінансової стабільності, сприяння сталому економічному зростанню України, підвищення надійності та технологічності банківської системи, досягнення європейських стандартів на фінансовому ринку, підвищення довіри до банківського ринку. Надважливо забезпечити цілісність банківської системи України, достатній рівень міжнародних резервів, стабільність валютного обмінного курсу, належний рівень ліквідності та стійкості банківських установ, збалансований захист прав кредиторів, споживачів та інвесторів.

3.2. Стратегії розвитку та цілі роботи банків України у післявоєнний період

Місія банків у період дії воєнного стану та післявоєнного відновлення економіки полягає в активній участі у забезпеченні фінансової стабільності України, підтримці та стабільності функціонування банківського сектору, забезпеченні фінансування пріоритетних галузей економіки та безперебійного функціонування підприємств критичної інфраструктури.

Стратегічні цілі у післявоєнний період розвитку банків:

- забезпечення фінансової підтримки основних галузей економіки та підприємств критичної інфраструктури. Під цим розуміється активне надання кредитивів «5-7-9»%;
- доступність надання банківських послуг для забезпечення захисту прав споживачів, зокрема в рамках соціального захисту населення;
- створення умов для швидкого відновлення надання банківських послуг у повному обсязі та забезпечення функціональності й безперервності роботи банків на де окупованих територіях;
- налагодження та підтримка ефективної системи безпеки банків, безпеки операційних систем, зокрема з використанням хмарних рішень, та кібербезпеки;
- здійснення заходів, спрямованих на зменшення ризиків, у тому числі реалізації можливих загроз, здійснення заходів з безпеки банку, ліквідації наслідків загроз та кризових ситуацій;
- безперебійна та ефективна робота керівників банку для здійснення ефективних управлінських рішень;
- збереження фінансової стійкості банку, виявлення можливих загроз, оперативне реагування на загрози фінансової стійкості або їх уникнення.

Банківський бізнес в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення мають забезпечити високий рівень управління ризиками, а також належний рівень функціонування системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму, що забезпечить досягнення цілей діяльності та необхідного рівня ефективності.

Банківський бізнес є активними учасниками поточних державних програм, таких як “Доступні кредити 5-7-9%”, підтримка аграріїв під державну гарантію за портфельними кредитами, та долучатимуться до участі в нових ініціативах Уряду, спрямованих на підтримку та відбудову економіки України, дані програми продовжуються у післявоєнний період, оскільки почнеться

велике відновлення країни.

З метою підтримання економіки держави та забезпечення фінансової стабільності населення банківський бізнес повинен забезпечити безперервне обслуговування клієнтів банку, в тому числі на деокупованих територіях.

Також важливою ціллю банківського бізнесу у післявоєнний період є забезпечення безперервної роботи всіх інформаційних систем, буде використано «хмарні рішення» для зберігання та обробки даних із дотриманням вимог Національного банку. Також буде здійснено перевірку дотримання норм захисту даних клієнтів та загалом інформаційної безпеки даних банку, для неуможливлення кібератак у майбутньому.

Також хочемо відокремити такі напрями роботи банківського бізнесу у післявоєнний період та відновлення економіки України, наведені на рис. 3.3.

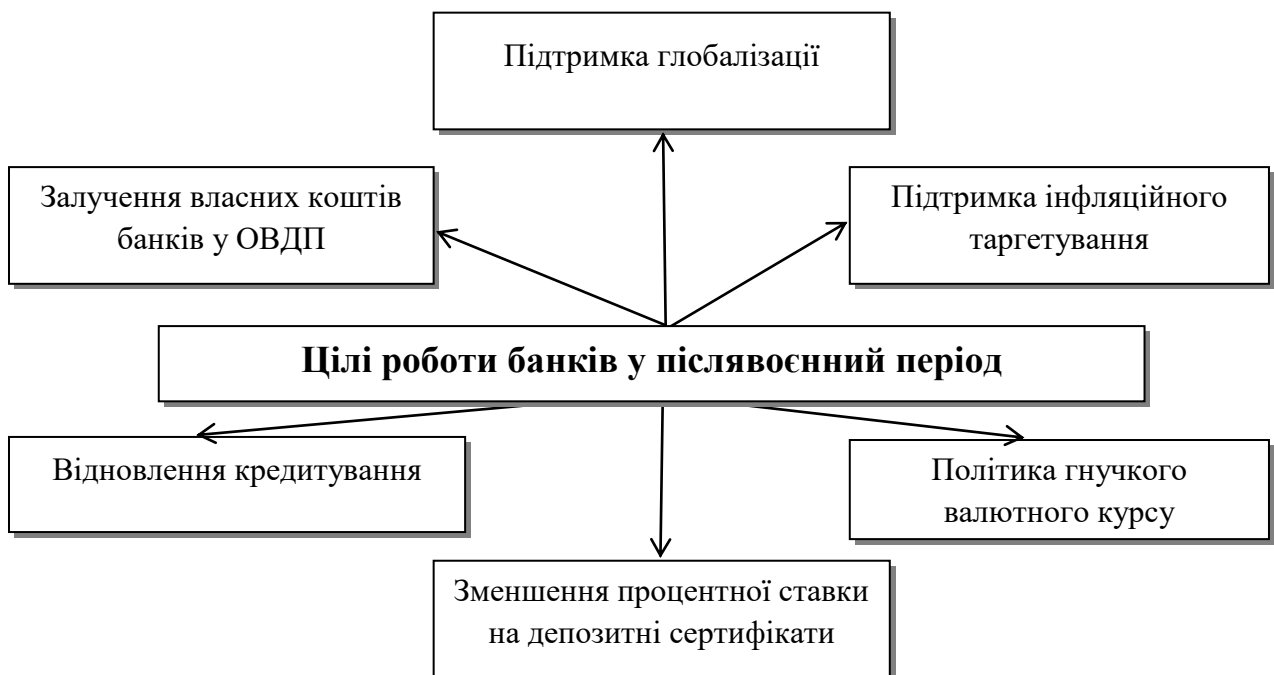

Рис. 3.3. Цілі роботи банків України у післявоєнний період

Розглянемо детальніше. Збільшення важливості процентних ставок в інструментарії грошово-кредитної політики сприятиме розвитку банківського кредитування та антиінфляційному впливу на ринок депозитів. Належна підтримка інфляційного таргетування у монетарній політиці НБУ необхідна для

стабілізування інфляції і розвитку економіки. Відновлення повномасштабного кредитування, формування ефективних кредитних портфелів, у т.ч. і за рахунок розширення державних програм «теплі кредити», «доступні кредити 5-7-9» та заборона завищувати відсоткові ставки за гривневими кредитами також позитивно вплине на економіку країни. Підтримка політики гнучкого валютного курсу також позитивно впливатиме на економіку України, адже її відкритість і висока імпортозалежність сприятиме стабілізації валютного ринку. Наступним є зменшення процентної ставки на депозитні сертифікати НБУ, що збільшить прибутки НБУ, який також є «гравцем» у відновленні економіки країни. Залучення власних коштів банків у облігації внутрішньої державної позики (ОВДП) можуть бути закладені в НБУ для отримання рефінансування. Для цього потрібно підвищити процентні ставки на них і випустити надкороткострокові ОВДП та розширити їхній асортимент (житлові, освітні), щоб кошти банків спрямовувались більше на підтримку Уряду та економіки країни. Наступним є підтримка глобалізації з метою посилення міжнародного інформаційного обміну та залучення додаткових фінансових ресурсів для відновлення економіки.

Отже, з даних які ми проаналізували, можемо виділити основні цілі для розвитку банківської системи у післявоєнний період:

1. Зміцнення безпеки даних банківської системи.
2. Відновлення кредитування, іпотечного кредитування, в тому числі створення нових програм для відновлення нерухомості, яка постраждала під час війни.
3. Діджиталізація процесів, покращення роботи мобільних додатків.
4. Створення чат-ботів, які допоможуть клієнтам отримати відповіді на будь-які питання не відвідуючи відділення.
5. Створення програм для підтримки бізнесів та аграріїв, для відновлення економічної діяльності.
6. Розширення банківських послуг у сфері інвестування та купівлі цінних паперів для розвитку економіки країни.

7. Відновлення відділень у деокупованих територіях.

8. Формування благодійних фондів, де частина прибутку банку буде поповнювати дані фонди. Фонд буде оплачувати потреби для розмінування та відновлення інфраструктури.

9. Здійснення обміну та навичок з західними партнерами, в тому числі з країнами, які мали схожий досвід.

10. Запровадження штучного інтелекту в банківський бізнес.

На нашу думку ці напрями допоможуть банківському бізнесу України в складний післявоєнний період, а також діяльність банківської системи має робити важливий внесок в економіку нашої країни.

ВИСНОВКИ

У даній магістерській роботі здійснено дослідження функціонування банківського бізнесу в умовах війни, визначено інструментарій банківського бізнесу, розглянуто структуру та функції банківської системи та чинники впливу на діяльність банків в умовах війни. Проведене дослідження дозволило зробити наступні висновки:

1. Банківський бізнес є важливим процесом в економіці країни, а його діяльність під час війни є надзвичайно складною та стресовою. Діяльність банківського бізнесу розглядало багато вчених, Ми дослідили основні методи дослідження та зробили висновки, що кожний з методів є важливим і впливає на банківську діяльність та використали їх в дипломній роботі.

2. Виділять дві структури банківської системи світу, ми виділили загальні риси банківської системи, що дало нам можливість зрозуміти загальну картину банківської системи.

3. Важливим чинником впливу на банківську систему є ліквідність банку, ми зрозуміли як даний чинник впливає на банківську систему, проаналізували які чинники впливають на банківський бізнес в умовах війни, та зрозуміли що цими чинниками є: фінансові, функціональні, економічні, форс-мажорні та інші.

4. Аналіз основних показників діяльності банків України в період з січня 2022 року по липень 2023 року показав, що банківський бізнес зазнав потрясіння та зменшив свої показники в порівнянні з січнем 2022 року, але злагоджена робота банків та НБУ покращила показники і вже станом на липень 2023 року показники збільшилися навіть у порівнянні з січнем 2022 року.

5. За допомогою порівняльної характеристики банків за: прибутками, збитковістю, обсягом депозитів, бачимо, що не зважаючи на повномасштабне вторгнення банки зуміли налагодити процеси та вже станом на липень 2023 р. повернути свої показники, які були до повномасштабного вторгнення.

6. Регулятивна політика НБУ під час війни була продуманою та допомогла зміцненню банківського бізнесу України, про це свідчить постанови НБУ та заходи, які НБУ запровадив на початку війни. За допомогою аналізу

даних щодо рефінансування банків, аналізу курсу НБУ та облікової ставки ми зробили висновки, що всі сили НБУ були спрямовані на подолання паніки серед населення та збереження довіри до банківського бізнесу.

7. Ми розглянули з якими перешкодами та проблемами стикнувся банківський бізнес в умовах війни, сформувавши висновки, що банківський бізнес України стійко тримається під час війни, та не зважаючи на труднощі оновлюється, покращується та збільшує свої прибутки.

8. Проведений аналіз напрямків роботи НБУ для зміцнення банківської системи України на майбутні роки показав, що стратегія НБУ «Фінансова фортеця України» допоможе українському банківському бізнесу в період відновлення країни, а цілі, які ставить НБУ, позитивно вплинуть на майбутнє.

9. Стратегії розвитку банків, які ми описали, та цілі роботи банків України у післявоєнний період допоможуть банківському бізнесу в складний післявоєнний час, а також діяльність банків має робити важливий внесок в економіку нашої країни.

Отже, в умовах воєнного стану за допомогою злагоджених дій регулятора та банків, банківська система країни функціонує досить стабільно та забезпечує безперервну роботу банків. За період воєнного стану значних змін у структурі банківського ринку не відбулося, проте певної зміни зазнала інфраструктура банків. Крім того, поточні тенденції банківського ринку демонструють наявність деяких складнощів у роботі банків, що спричиненні впливом воєнного стану. Попри воєнні ризики, банки мають достатньо високий рівень ліквідності, що дає змогу забезпечувати подальше безперервне здійснення безготівкових розрахунків та інших зобов'язань.

Війна росії руйнує українську інфраструктуру, економіку та довкілля, тож попереду нас чекає не лише важка боротьба за перемогу, а й важкий шлях відбудови нашої країни. Тим не менш, частина територій вже звільнена і починає відновлюватися, банківський бізнес допомагає відновлювати інфраструктуру, надає допомогу армії, постраждалим людям, дітям, які зазнали фізичних чи психологічних травм.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Активи банку [Електронний ресурс]. URL: <https://buklib.net/books/32373/>
2. Бабаскін А.Ю. Кредитні відносини у цивільному праві України: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.03 / Нац. акад. наук України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького, 2019.
3. Банківська діяльність [Електронний ресурс]. URL: <http://pgr-journal.kiev.ua/archive/2020/2/34.pdf>
4. Банківська система [Електронний ресурс]. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D0%B0%D0%BD%D0%BA%D1%96%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D1%81%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BC%D0%B0
5. Банківська система [Електронний ресурс]. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D0%B0%D0%BD%D0%BA%D1%96%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D1%81%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BC%D0%B0
6. Банківська система [Електронний ресурс]. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D0%B0%D0%BD%D0%BA%D1%96%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D1%81%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BC%D0%B0_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8
7. Банківська система України : становлення і розвиток в умовах глобалізації економічних процесів : монографія / О. В. Дзюблюк, Б. П. Адамик, Г. Р. Балянт [та ін.] ; за ред. О. В. Дзюблюка. Тернопіль : Астон, 2012.
8. Банківська система України та її роль у розвитку реального сектору економіки / Т. Я. Андрейків, С.М. Кицун, О. О. Курят // Вісник Львівського торговельно-економічного університету / [ред. кол.: Куцик П. О., Барна М. Ю., Семак Б. Б. та ін.]. Львів : Видавництво Львівського торговельно-економічного університету, 2019.

9. Банківський бізнес [Електронний ресурс]. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstreamdownload/123456789/53057/5/Oleksich_Bankivskyi_biznes.pdf;jsessionid=E84AB54751C838C1451601127D75028B
10. Буряк А. В. Сучасні передумови управління ефективністю банківського бізнесу в Україні / А. В. Буряк // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. 2013.
11. Варцаба В. І. Проблеми забезпечення фінансової стійкості банківської системи України. Науковий вісник Ужгородського університету. 2018.
12. Васюренко О. В. Банківські операції: навч. посібник / О. В. Васюренко. 3-тє вид., К. : Знання, 2002.
13. Військові облигації [Електронний ресурс]. URL: <https://bonds.gov.ua/>
14. Грошово-кредитна політика [Електронний ресурс]. URL: <https://buklib.net/books/26421/>
15. Данилишин Б. Де взяти фінансові ресурси для підтримки воєнної економіки і оборони [Електронний ресурс]. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/05/16/687087>
16. Закон України «Про банки і банківську діяльність» / Відомості Верховної Ради України, 2001, №5-6, ст. 30 [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>
17. Зверяков М. І., Коваленко В. В., Сергєєва О. С. Управління фінансовою стійкістю банків. Підручник. Київ: «Центр учбової літератури», 2016.
18. Калініченко Л. Л. / Глобалізація банківської діяльності та її вплив на банківську систему України // Вісник економіки транспорту і промисловості, №43, 2013.
19. Кравченко І. Банківська система та проблеми стратегічного розвитку / І. Кравченко, Г. Багратян, Є. Мазіна // Вісник Національного банку України. 2012.
20. Ліквідність банківської системи [Електронний ресурс]. URL: <https://bank.gov.ua/ua/markets/fm-liquidity>

21. Ліквідність банку [Електронний ресурс]. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D0%B0%D0%BD%D0%BA%D1%96%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D0%BB%D1%96%D0%BA%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C
22. Мінфін [Електронний ресурс]. URL: <https://minfin.com.ua/>
23. Мороз А. М. Банківські операції : Підручник / А. М. Мороз, М. І. Савлук, М. Ф. Пуховкіна. 2-ге вид. К.: КНЕУ, 2002.
24. Нагайчук Н. Г. Уточнення змісту банківської діяльності: риси і принципи // Вісник Університету банківської справи Національного Банку України. 2014. № 3.
25. Нагайчук Н.Г. Управління капіталом страхової компанії / Н.Г. Нагайчук // Фінанси України. 2008. №11. С. 106-116.
26. НБУ про фінансовий стан банківської системи під час війни. finbalance.com.ua. 2022. [Електронний ресурс]. URL: <https://finbalance.com.ua/news/bankivska-sistema-ukrani-popri-viynu-zumila-zbilshiti-depozitniy-i-kreditniy-portfel>
27. НБУ - Основні показники діяльності банків України [Електронний ресурс]. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#1>
28. Дзюблюк О. В., Адамик Б. П., Балянт Г. Р. [та ін.] Гроші та кредит / За ред. О. В. Дзюблюка. Тернопіль: ТНЕУ, 2019.
29. Еркес О., Калита О., Гордієнко Т. Капіталізація вітчизняних системно важливих банків в умовах військової агресії РФ // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. Економічні науки. Том 146. № 6 (2022).
30. Онищенко Ю. І. Еволюція теоретичних підходів до визначення сутності дефініції "цифрова економіка" / Ю. І. Онищенко // Бізнес-навігатор. 2018.
31. Основні показники діяльності банків України / Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. URL: <http://www.bank.gov.ua>.

32. Офіційні повідомлення НБУ [Електронний ресурс]. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/ofitsiyeni-povidomlennya-vid-natsionalnogo-banku-onovlyuyetsya>

33. Пасиви банку [Електронний ресурс]. URL: https://stud.com.ua/37780/bankivska_sprava/pasivi_banku_formi_zaluchennya_resursiv

34. Постанова Правління НБУ «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану» № 18 від 24.02.2022 р. [Електронний ресурс]. URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_24022022_18.

35. Реверчук С. К., Фалюта А. В. Фінансова стабільність банків України / Львів, ЛНУ ім. І. Франка, 2011.

36. Регуляторна діяльність України [Електронний ресурс]. URL: <https://bank.gov.ua/ua/regulatory-activity>

37. Статутний капітал [Електронний ресурс]. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%83%D1%82%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%BA%D0%B0%D0%BF%D1%96%D1%82%D0%B0%D0%BB

38. Фінансова фортеця України [Електронний ресурс]. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/finansova-fortetsya-ukrayini-nbu-presentuvav-novu-strategiyu-sfokuso-vanu-na-sprotivi-rosiyskiy-agresiyi-ta-vidnovlenni-krayini>

39. Шелудько В. М. Фінансовий ринок : навч. посібник / В.М. Шелудько. К. : Знання-Прес, 2002.

40. POWER BANKING [Електронний ресурс]. URL: <https://power.bank.gov.ua/>